

Συμβούλιο
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Βρυξέλλες, 7 Ιουνίου 2023
(OR. en)

9955/23

SOC 410
EMPL 287
ECOFIN 542
EDUC 239

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας:	Επιτροπή Απασχόλησης και Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας
Αποδέκτης:	Επιτροπή των Μονίμων Αντιπροσώπων / Συμβούλιο
Θέμα:	Αξιολόγηση των ειδικών ανά χώρα συστάσεων για το 2023 και της εφαρμογής των ειδικών ανά χώρα συστάσεων για το 2022: Γνώμη της Επιτροπής Απασχόλησης και της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας – Έγκριση

Επισυνάπτεται για τις αντιπροσωπίες η ως άνω γνώμη ενόψει της έγκρισής της κατά τη σύνοδο του Συμβουλίου EPSCO στις 12 Ιουνίου 2023.

Οριζόντια γνώμη
της Επιτροπής Απασχόλησης και της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας
σχετικά με τον κύκλο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου του 2023

Προοίμιο

Βάσει των διατάξεων των τίτλων IX και X της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ (ΣΛΕΕ)· της εντολής των επιτροπών σύμφωνα με τα άρθρα 148, 150 και 160· και των αποφάσεων του Συμβουλίου για τη σύσταση των επιτροπών, η Επιτροπή Απασχόλησης (EMCO) και η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας (ΕΚΠ) εξέτασαν την πρόοδο που σημείωσαν τα κράτη μέλη όσον αφορά την εφαρμογή των ειδικών ανά χώρα συστάσεων (CSR) που εξέδωσε το Συμβούλιο της ΕΕ στους τομείς της απασχόλησης, των δεξιοτήτων, της κοινωνικής προστασίας και της κοινωνικής ένταξης μεταξύ 2019 και 2022¹.

Καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου του Εξαμήνου, μετά τις αντίστοιχες προτάσεις που υπέβαλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και σύμφωνα με το άρθρο 148 της ΣΛΕΕ, το 2023 οι επιτροπές συνέβαλαν επίσης στην οριστική διατύπωση της νέας *σύστασης σχετικά με την οικονομική πολιτική της ζώνης του ευρώ (ΕΑΡ)*, της *κοινής έκθεσης για την απασχόληση (ΚΕΑ)* και των *ειδικών ανά χώρα συστάσεων (CSR)*. Επιπλέον, καταρτίστηκαν συμπεράσματα του Συμβουλίου ως απάντηση στην ετήσια επισκόπηση της βιώσιμης ανάπτυξης για το 2023 και στην κοινή έκθεση για την απασχόληση για το 2023.

¹ Οι επιτροπές ακολούθησαν δύο διαφορετικές προσεγγίσεις για τη διεξαγωγή των αντίστοιχων δραστηριοτήτων πολυμερούς εποπτείας το 2023. Ενώ η ΕΚΠ επέλεξε να εξετάσει την πρόοδο στο πλαίσιο της πλέον πρόσφατης δέσμης CSR που εκδόθηκαν το 2022, η EMCO αποφάσισε, επιπροσθέτως, να συνεχίσει να αξιολογεί την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στο πλαίσιο πολλών CSR των προηγούμενων ετών που θεωρούνται ακόμη σημαντικές, και να τις συμπληρώσει περαιτέρω με πρόσθετες προκλήσεις που διαπιστώνονται με τα εργαλεία παρακολούθησης που διαθέτει (όπως ο δείκτης επιδόσεων απασχόλησης και ο κοινωνικός πίνακας αποτελεσμάτων).

Το 2023, η EMCO και η ΕΚΠ εξέτασαν επίσης τρόπους ενίσχυσης της κοινωνικής διάστασης του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, σύμφωνα με τις διαδοχικές εντολές που έλαβαν από τη γαλλική, την τσεχική και τη σουηδική Προεδρία μετά την πρόταση του Βελγίου και της Ισπανίας για τη θέσπιση «διαδικασίας κοινωνικών ανισορροπιών» (ΔΚΑ). Ειδικότερα, αφού συγκρότησαν ειδική κοινή ομάδα εργασίας επιφορτισμένη με την περαιτέρω εξέταση των θεμάτων που μνημονεύονται στη γνώμη τους που καταρτίστηκε τον Μάιο του 2022², οι επιτροπές διατύπωσαν ένα σύνολο *κύριων μηνυμάτων* στα οποία συνοψίζονται τα πορίσματα μιας τεχνικής έκθεσης σχετικά με την πιθανή ενσωμάτωση *πλαίσιου κοινωνικής σύγκλισης (ΠΚΣ)* στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο³.

Το **τμήμα 1** της παρούσας γνώμης περιλαμβάνει τις συνολικές απόψεις των επιτροπών σχετικά με τις πτυχές διακυβέρνησης του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Το **τμήμα 2** περιλαμβάνει προβληματισμούς σχετικά με τις προτάσεις CSR για το 2023 που εγκρίθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και υποβλήθηκαν στην EMCO και στην ΕΚΠ στις 25 Μαΐου 2023. Το **τμήμα 3** περιλαμβάνει το αποτέλεσμα της εξέτασης της προόδου των κρατών μελών όσον αφορά την εφαρμογή των σχετικών CSR του 2019 έως 2022 και των συναφών προκλήσεων, με τη μορφή θεματικών μηνυμάτων που προκύπτουν από τις επισκοπήσεις πολυμερούς εποπτείας που πραγματοποίησαν οι δύο επιτροπές. Τα συμπεράσματα ανά χώρα επισυνάπτονται ως **παραρτήματα**.

² Έγγρ. 9222/22 του Συμβουλίου.

³ Έγγρ. 9481/23 του Συμβουλίου, με βάση την τεχνική έκθεση που εκπονήθηκε από κοινή ομάδα εργασίας.

Τμήμα 1

Θέματα διακυβέρνησης του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου

Καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου του 2023, και ιδίως στο πλαίσιο των κατευθύνσεων πολιτικής που διατύπωσε η Επιτροπή, η EMCO και η ΕΚΠ εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για τη **συνεχιζόμενη εξέταση των τεσσάρων διαστάσεων της «ανταγωνιστικής βιωσιμότητας»**, την επικέντρωση στην **εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων**, καθώς και την **ενσωμάτωση των πρωταρχικών στόχων της ΕΕ και εθνικών στόχων για το 2030 σχετικά με την απασχόληση, τις δεξιότητες και τη μείωση της φτώχειας**⁴. Όπως ορίζεται στο στρατηγικό θεματολόγιο της ΕΕ 2019-2024⁵, η εφαρμογή του πυλώνα θα πρέπει να αποτελεί βασική προτεραιότητα σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων και των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Εν προκειμένω, το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο —ως το πλαίσιο της ΕΕ για τον συντονισμό και την εποπτεία των οικονομικών, δημοσιονομικών, εργασιακών και κοινωνικών πολιτικών, σύμφωνα με τη Συνθήκη— θα πρέπει να συνεχίσει να έχει **κεντρικό ρόλο στη στήριξη της εφαρμογής του πυλώνα στα κράτη μέλη**.

⁴ Τουλάχιστον το 78 % του πληθυσμού ηλικίας 20 έως 64 ετών θα πρέπει να έχει απασχόληση· τουλάχιστον το 60 % όλων των ενηλίκων (ηλικίας 25 έως 64 ετών) να συμμετέχει σε δραστηριότητες μάθησης κάθε χρόνο· ο αριθμός των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού θα πρέπει να μειωθεί κατά τουλάχιστον 15 εκατομμύρια (σε σύγκριση με το 2019).

⁵ Κατά τη σύνοδό του στις Βρυξέλλες στις 20 Ιουνίου 2019, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατέληξε σε συμφωνία όσον αφορά το θεματολόγιο της ΕΕ για την επόμενη πενταετία. Το «νέο στρατηγικό θεματολόγιο 2019-2024» καθορίζει τις προτεραιότητες που θα καθοδηγήσουν τις εργασίες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για τα προγράμματα εργασίας των λοιπών θεσμικών οργάνων της ΕΕ.

Η εφαρμογή των **σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ)** συνεχίζει να αποτελεί μέρος του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, μεταξύ άλλων σε σχέση με την ανάπτυξη του **σχεδίου REPowerEU** που έχει στόχο την ταχεία μείωση της εξάρτησης της Ευρώπης από τα ορυκτά καύσιμα και την επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης⁶. Λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπο των ΣΑΑ στη διαμόρφωση των κατευθύνσεων πολιτικής στο πλαίσιο του Εξαμήνου, η EMCO και η ΕΚΠ επαναλαμβάνουν ότι **το Συμβούλιο EPSCO θα πρέπει να συμμετέχει σε όλα τα θέματα που σχετίζονται με τις προκλήσεις και τις προτεραιότητες στον τομέα της απασχόλησης, των δεξιοτήτων και της κοινωνικής πολιτικής**, ώστε να εξασφαλίζονται πολιτική καθοδήγηση, συνοχή πολιτικής, ανάληψη ιδίας ευθύνης και συνέπεια στην υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων στους συγκεκριμένους τομείς πολιτικής σε εθνικό επίπεδο.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, **αφού εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για την επανέναρξη ενός πιο ομαλού κύκλου το 2022** μετά τις προσωρινές προσαρμογές του Εξαμήνου το 2021, η EMCO και η ΕΚΠ **ζητούν στενότερο συντονισμό μεταξύ των οικονομικών, δημοσιονομικών, εργασιακών και κοινωνικών πολιτικών**⁷, δεδομένου του ευρέος φάσματος των σημερινών κοινωνικοοικονομικών κινδύνων και προκλήσεων πολιτικής που επηρεάζονται από τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας και με σκοπό τη διασφάλιση δίκαιης πράσινης και ψηφιακής μετάβασης και βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, η **ενίσχυση του ρόλου του Συμβουλίου EPSCO και των επιτροπών του στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου** —υπό το φως επίσης της εν εξελίξει επανεξέτασης της οικονομικής διακυβέρνησης— εξακολουθεί να αποτελεί βασική προτεραιότητα, αναγνωρίζοντας παράλληλα ότι **θα πρέπει να συνεχιστούν οι προσπάθειες για να εκσυγχρονιστούν τα εργαλεία παρακολούθησης που διαθέτουν οι επιτροπές, να διατηρηθούν οι σημερινές επιδιώξεις του Εξαμήνου σύμφωνα με τη Συνθήκη και να αποφευχθεί τυχόν υπερβολική διοικητική επιβάρυνση**.

⁶ Τον Μάιο του 2022 η Επιτροπή πρότεινε να πραγματοποιηθούν στοχευμένες τροποποιήσεις στον κανονισμό για τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΜΑΑ), ώστε να ενσωματωθούν ειδικά κεφάλαια για το REPowerEU στα υφιστάμενα σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας των κρατών μελών. Μετά την πολιτική συμφωνία που επιτεύχθηκε μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου στις 14 Δεκεμβρίου 2022, η δυνατότητα προσθήκης νέων κεφαλαίων για το REPowerEU τυποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2023/435 της 27ης Φεβρουαρίου 2023.

⁷ Σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητες βάσει των Συνθηκών και τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας.

Μετά την εξέταση που πραγματοποίησαν παράλληλα με τον κύκλο του Εξαμήνου του 2023 σχετικά με την πιθανή ενσωμάτωση πλαισίου κοινωνικής σύγκλισης και αφού έλαβαν υπό σημείωση τις νομοθετικές προτάσεις που υπέβαλε η Επιτροπή στις 26 Απριλίου 2023 για τη μεταρρύθμιση του πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ⁸, **η EMCO και η ΕΚΠ επιθυμούν την από κοινού συζήτηση σχετικά με το μέλλον του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου σε τεχνικό και πολιτικό επίπεδο στο πλαίσιο των προπαρασκευαστικών οργάνων του Συμβουλίου ECOFIN⁹**, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου με τον οποίο οι προτάσεις για τη μεταρρύθμιση της οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ θα ενσωματώσουν την ανάγκη συνέχισης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στον τομέα της απασχόλησης, των δεξιοτήτων και στον κοινωνικό τομέα για την εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

Οι επιτροπές εκφράζουν την εκτίμησή τους για την **ευκαιρία να συμβάλουν στην εν εξελίξει συζήτηση σχετικά με το μέλλον της πολιτικής συνοχής πριν από τον επόμενο κύκλο προγραμματισμού¹⁰**, δεδομένης της συνάφειας με το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο και την πρόσθετη χρηματοδότηση που διατίθεται μέσω του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Η EMCO και η ΕΚΠ είναι της γνώμης ότι, για την υλοποίηση των προσδοκιών του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και την ενεργό συμβολή στην επίτευξη των πρωταρχικών στόχων της ΕΕ και εθνικών στόχων για το 2030, είναι σημαντικό να **συζητηθεί περαιτέρω η αποτελεσματικότητα της πολιτικής συνοχής**, συμπεριλαμβανομένης της ευθυγράμμισής της με τις CSR που εκδόθηκαν στο πλαίσιο του Εξαμήνου, και να **εξεταστούν τα διδάγματα που αντλήθηκαν από την εφαρμογή του ΜΑΑ, με σκοπό τον εμπεριστατωμένο σχεδιασμό άλλων ταμείων της ΕΕ στο μέλλον**.

⁸ Οι προτάσεις είναι διαθέσιμες στο διαδίκτυο και έχουν διατυπωθεί με βάση τα συμπεράσματα του Συμβουλίου με θέμα «Κατευθύνσεις για τη μεταρρύθμιση του πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ» που εγκρίθηκαν κατά τη σύνοδο του Συμβουλίου ECOFIN της 14ης Μαρτίου 2023.

⁹ Στο πλαίσιο αυτό, κατά τη συνεδρίαση της ΕΟΠ στις 16 Μαΐου 2023, αρκετά μέλη της ΕΟΠ ζήτησαν την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των επιτροπών EPSCO και ECOFIN.

¹⁰ Τον Ιανουάριο του 2023 ξεκίνησε τις εργασίες της η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για το μέλλον της πολιτικής συνοχής (ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου για το μέλλον της πολιτικής συνοχής της ΕΕ). Η ομάδα απαρτίζεται από 18 εκπροσώπους της ακαδημαϊκής κοινότητας, εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών, κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών που διορίζονται υπό την προσωπική τους ιδιότητα. Η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου θα πρέπει να εκπονήσει έκθεση στις αρχές του 2024. Στα μέσα του 2025, η Επιτροπή αναμένεται να εγκρίνει τις προτάσεις για το επόμενο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (ΠΑΠ). Στο πλαίσιο αυτό, η EMCO και η ΕΚΠ προέβησαν σε μια πρώτη ανταλλαγή απόψεων στις 11 Μαΐου 2023.

Τέλος, η EMCO και η ΕΚΠ διεξήγαγαν επίσης **εκτενείς συζητήσεις με τους Ευρωπαίους κοινωνικούς εταίρους και εκπροσώπους των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών**, μεταξύ άλλων σχετικά με την εαρινή δέσμη μέτρων, στο πλαίσιο εποικοδομητικού και ουσιαστικού διαλόγου, ο οποίος συνεκτιμήθηκε κατά την προετοιμασία της παρούσας γνώμης. Οι επιτροπές θεωρούν ότι η **συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, της κοινωνίας των πολιτών και άλλων σχετικών ενδιαφερόμενων μερών με έγκαιρο και ουσιαστικό τρόπο σε όλα τα στάδια του κύκλου του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και του κύκλου χάραξης πολιτικής αποτελεί σημαντικό παράγοντα** για την επιτυχία του συντονισμού και της εφαρμογής των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών και των πολιτικών για την απασχόληση.

Τμήμα 2

Αξιολόγηση των προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις του 2023

Η δημοσίευση των προτάσεων για τις CSR του 2023, που εγκρίθηκαν από την Επιτροπή στις 24 Μαΐου 2023, **επιβεβαίωσε σε γενικές γραμμές την προσέγγιση που υιοθέτησε η Επιτροπή το 2022 σε σχέση με τις κατευθύνσεις πολιτικής για τα κράτη μέλη**. Οι επιτροπές σημειώνουν ότι ο **αριθμός των CSR στους τομείς αρμοδιότητας του Συμβουλίου EPSCO παραμένει πιο περιορισμένος από ό,τι στους κύκλους του Εξαμήνου που προηγούνται της θέσπισης του ΜΑΑ**, σύμφωνα με μια «εξορθολογισμένη» προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα των ΣΑΑ.

Η EMCO και η ΕΚΠ σημειώνουν επίσης τον **σχετικά υψηλότερο αριθμό «οριζόντιων» CSR που προτείνονται για όλα τα κράτη μέλη** —ιδίως όσον αφορά στοχευμένα δημοσιονομικά μέτρα για την προστασία των ευάλωτων νοικοκυριών από τον υψηλό πληθωρισμό και τη ραγδαία αύξηση των τιμών της ενέργειας, την απόκτηση πράσινων δεξιοτήτων και την εφαρμογή των προγραμμάτων της πολιτικής συνοχής και των ΣΑΑ, συμπεριλαμβανομένης της οριστικοποίησης των νέων κεφαλαίων για το REPowerEU. Οι προσπάθειες που καταβάλλονται για τη διασφάλιση ενός εξορθολογισμένου Εξαμήνου είναι μεν ευπρόσδεκτες, πλην όμως **ο ειδικός ανά χώρα χαρακτήρας των CSR θα πρέπει να διατηρηθεί, ιδίως λαμβανομένου υπόψη του πιο περιορισμένου αριθμού CSR που προτείνονται όσον αφορά την απασχόληση και τα κοινωνικά ζητήματα**. Οι επιτροπές επαναλαμβάνουν τη σημασία της παρακολούθησης της υλοποίησης των εργασιακών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο των ΣΑΑ ως μέρους των ετήσιων δραστηριοτήτων πολυμερούς εποπτείας και επισκόπησης.

Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων σχετικά με τις προτάσεις για τις CSR του 2023, **οι αλληλεπιδράσεις με την Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής (ΕΟΠ) και την Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή σε επίπεδο αναπληρωτών (EFC-A) κατάστησαν δυνατή την αποτελεσματική εξέταση διαφόρων θεμάτων πολιτικής οριζόντιου χαρακτήρα**. Σύμφωνα με τη συνήθη πρακτική, η συζήτηση για τις CSR που σχετίζονται με την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τις δεξιότητες πραγματοποιήθηκε στην EMCO με τη συμμετοχή εκπροσώπων της Επιτροπής Παιδείας (EDUC). Οι σχετικές με την υγεία CSR συζητήθηκαν στην ΕΚΠ, με τη συμμετοχή εθνικών εμπειρογνομόνων. **Η EMCO και η ΕΚΠ τονίζουν ότι το μονίμως συμπιεσμένο χρονοδιάγραμμα για τη συζήτηση και την οριστικοποίηση των CSR στις επιτροπές επηρεάζει αρνητικά την ικανότητά τους να συμμετέχουν ουσιαστικά σε πολυμερείς συζητήσεις και ζητούν να εξεταστεί δεόντως το χρονοδιάγραμμα των μελλοντικών κύκλων του Εξαμήνου**.

Τμήμα 3

Κύρια πορίσματα των επισκοπήσεων πολυμερούς εποπτείας της EMCΟ και της ΕΚΠ σχετικά με την εφαρμογή των σχετικών CSR των προηγούμενων ετών

Η πολυμερής εποπτεία αποτελεί ένα από τα βασικά καθήκοντα της EMCΟ και της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου.¹¹. Συνεπάγεται μεταξύ άλλων¹² εμπεριστατωμένη αξιολόγηση των μεταρρυθμίσεων και των επενδύσεων που δρομολογήθηκαν από τις CSR που εξέδωσε το Συμβούλιο σε προηγούμενους κύκλους του Εξαμήνου. Ως εκ τούτου, οι δραστηριότητες πολυμερούς εποπτείας που διεξάγονται από την EMCΟ και την ΕΚΠ διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στη στήριξη των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών των κρατών μελών μέσω της ανταλλαγής γνώσεων και βέλτιστων πρακτικών πολιτικής και της προώθησης μιας κοινής αντίληψης των ειδικών ανά χώρα προκλήσεων με σκοπό την ενημέρωση του Συμβουλίου.

¹¹ Για την EMCΟ, η διαδικασία βασίζεται στα άρθρα 148 και 150 της ΣΛΕΕ, ενώ για την ΕΚΠ βασίζεται στο άρθρο 160 της ΣΛΕΕ. Ο [κανονισμός \(ΕΕ\) αριθ. 1175/2011](#) [που τροποποιεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1466/97] προσδιορίζει την EMCΟ και την ΕΚΠ μεταξύ των σχετικών επιτροπών που θα συμμετέχουν στη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους. Με τις δύο αποφάσεις του Συμβουλίου για τη σύσταση των επιτροπών [απόφαση (ΕΕ) [2015/772](#), για την κατάργηση της απόφασης 2000/98/ΕΚ για την EMCΟ· και απόφαση (ΕΕ) [2015/773](#) για την κατάργηση της απόφασης 2004/689/ΕΚ για την ΕΚΠ] δόθηκε επίσης σε αυτές η εντολή να συμβάλουν σε όλες τις πτυχές του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου στους αντίστοιχους τομείς τους.

¹² Στην EMCΟ, οι δραστηριότητες πολυμερούς εποπτείας περιλαμβάνουν τρία σκέλη: i) τις «ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις», με βάση τις CSR των προηγούμενων ετών και, σε ορισμένα έτη, τα πορίσματα που προκύπτουν από τα εργαλεία παρακολούθησης της επιτροπής· ii) τις «θεματικές επισκοπήσεις», με βάση τις συστάσεις του Συμβουλίου που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο EPSCO και απευθύνονται σε όλα τα κράτη μέλη· και iii) την «επανεξέταση του κοινωνικού διαλόγου», με βάση τις διατάξεις της κατευθυντήριας γραμμής αριθ. 7 για την απασχόληση. Στην ΕΚΠ, εκτός από τις «ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις», η εφαρμογή των συστάσεων του Συμβουλίου συζητείται συχνά στη βάση ad hoc ρυθμίσεων (π.χ. συζήτηση των εθνικών σχεδίων).

Το 2023, μετά την επιστροφή σε ένα τακτικό αλλά πιο εξορθολογισμένο Εξάμηνο το 2022, η ΕΚΠ επανήλθε στην παραδοσιακή προσέγγιση της αξιολόγησης μόνο της πλέον πρόσφατης δέσμης CSR¹³ (δηλαδή εκείνων που εκδόθηκαν το 2022), ενώ η EMCO επέλεξε να προσθέσει στις νέες CSR του 2022 ορισμένες συμπληρωματικές προκλήσεις που εντόπισε με βάση τα εργαλεία παρακολούθησης που διαθέτει και την πρόοδο που έχει επιτευχθεί όσον αφορά την εφαρμογή των CSR για την περίοδο 2019-2020. Ορισμένες CSR του 2022 που θεωρήθηκαν κοινού ενδιαφέροντος εξετάστηκαν επίσης από κοινού από την ΕΚΠ και την EMCO, σύμφωνα με την επιτυχή πρακτική που καθιερώθηκε το 2020. Ταυτόχρονα, η θεματική διάσταση συνέχισε να καταλαμβάνει σημαντική θέση και το 2023 με τη μορφή διεξοδικών συζητήσεων για κάθε τομέα πολιτικής που εμπίπτει στην αρμοδιότητα των επιτροπών. Οι θεματικές πτυχές των συζητήσεων στις δύο επιτροπές τροφοδότησαν την προετοιμασία οριζόντιων συμπερασμάτων, όπως παρουσιάζονται στο παρόν τμήμα.

Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2023, η EMCO και η ΕΚΠ διενήργησαν 76 ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις, συμπεριλαμβανομένων 5 επισκοπήσεων σε τομείς αμοιβαίου ενδιαφέροντος, τις οποίες διενήργησαν από κοινού. Οι επισκοπήσεις της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και των δεξιοτήτων (19 συνολικά) διενεργήθηκαν από την EMCO με τη συμμετοχή εκπροσώπων της Επιτροπής Παιδείας (EDUC), ενώ στις επισκοπήσεις που πραγματοποίησε η EMCO για τον κοινωνικό διάλογο (7 συνολικά) συμμετείχαν εκπρόσωποι των κοινωνικών εταίρων της ΕΕ και ορισμένοι από τους εθνικούς ομολόγους τους. Οι επισκοπήσεις στον τομέα της υγιεινομικής περίθαλψης (5 συνολικά) διενεργήθηκαν στην ΕΚΠ με την ενεργό συμμετοχή εθνικών εκπροσώπων από τα υπουργεία Υγείας. Για όλες τις ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις, οι αξιολογήσεις βασίστηκαν στις εκθέσεις των κρατών μελών σχετικά με τα πλέον πρόσφατα μέτρα που ελήφθησαν, ακολουθούμενες από αξιολογήσεις των εν λόγω μέτρων από τα άλλα κράτη μέλη και την Επιτροπή. Τα συμπεράσματα ανά χώρα συμφωνήθηκαν αμοιβαία και επισυνάπτονται στην παρούσα γνώμη.

¹³ Το 2020, οι επιτροπές αξιολόγησαν την εφαρμογή μόνο των CSR του 2019, κυρίως μέσω γραπτής διαδικασίας λόγω της πανδημίας COVID-19. Το 2021, οι επιτροπές συμφώνησαν να εξετάσουν την εφαρμογή των CSR του 2020 (με επίκεντρο την πανδημία COVID-19), σε συνδυασμό με ένα υποσύνολο σχετικών CSR του 2019 (επί διαρθρωτικών ζητημάτων που παρέμεναν επίκαιρα). Το 2022, η προσέγγιση του προηγούμενου έτους επιβεβαιώθηκε αλλά τροποποιήθηκε προκειμένου να μειωθεί ο αριθμός των επισκοπήσεων και να ληφθεί υπόψη η απουσία CSR το 2021: ενώ η EMCO χρησιμοποίησε τα εργαλεία παρακολούθησης που διαθέτει για να αξιολογήσει τη συνάφεια των CSR του 2020 και του 2019 και να εντοπίσει πιθανές «αναδυόμενες προκλήσεις» που δεν καλύπτονταν από προηγούμενες συστάσεις, η ΕΚΠ ζήτησε από τα κράτη μέλη να αποδεχτούν την επισκόπηση και να ενισχύσουν τις επισκοπήσεις με διεξοδικότερες θεματικές συζητήσεις σχετικά με τους τομείς πολιτικής.

3.1. Μεταρρυθμίσεις στον τομέα του κοινωνικού διαλόγου

Στις 7 Νοεμβρίου 2022 η EMCO πραγματοποίησε την ετήσια επισκόπησή της σχετικά με τον κοινωνικό διάλογο από κοινού με τους ευρωπαίους και εθνικούς κοινωνικούς εταίρους. Με στόχο την αξιολόγηση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του κοινωνικού διαλόγου, υπό το φως των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση, η επισκόπηση του 2022 εμπλουτίστηκε από θεματική συζήτηση σχετικά με τον ρόλο του κοινωνικού διαλόγου στη διασφάλιση δίκαιης μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα, καθώς και από τη συζήτηση ορισμένων εθνικών παραδειγμάτων θεσμικών πλαισίων, τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη χάραξη πολιτικής και τις δυνατότητες των κοινωνικών εταίρων.

Κατά τη διάρκεια της θεματικής συζήτησης, επισημάνθηκε ότι η μετάβαση σε κλιματικά ουδέτερες οικονομίες και κοινωνίες απαιτεί μια προσέγγιση η οποία θα αφορά το σύνολο της δημόσιας διοίκησης και το σύνολο της κοινωνίας. Ως εκ τούτου, έχει ζωτική σημασία να διασφαλιστεί ότι οι κοινωνικοί εταίροι μπορούν να αλληλεπιδρούν με ιθύνοντες φορείς και να συμμετέχουν στις διάφορες οντότητες και επίπεδα των εθνικών διοικήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, ορισμένα κράτη μέλη παραδέχτηκαν ότι απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για τη δημιουργία κατάλληλων πλαισίων διαβουλεύσεων, ιδίως μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και των αρχών για την ενέργεια και το κλίμα, με σκοπό την επικαιροποίηση των εθνικών σχεδίων για την ενέργεια και το κλίμα κατά την περίοδο 2023-2024. Ταυτόχρονα, υπογραμμίστηκε επίσης ότι, δεδομένης της πολύπλευρης φύσης της διαδικασίας μετάβασης και της ποικιλίας των απαιτούμενων μετασχηματισμών, απαιτούνται επίσης χωριστές και συστηματικές διαβουλεύσεις με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Υπογραμμίστηκε επίσης η τοπική διάσταση της πράσινης μετάβασης, τονίζοντας την ανάγκη συμμετοχής των κοινοτήτων στον σχεδιασμό έργων που είναι πιθανό να έχουν ισχυρό αντίκτυπο στις τοπικές οικονομίες.

Οι εκπρόσωποι των εργοδοτών υπογράμμισαν ιδίως την αλληλεπίδραση μεταξύ της ψηφιακής και της πράσινης μετάβασης, καθώς και τον σημαντικό ρόλο της τομεακής διάστασης, ιδίως όσον αφορά την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση του εργατικού δυναμικού με σκοπό μια πιο πράσινη παραγωγή. Στο πλαίσιο των εθνικών πολιτικών κατάρτισης, τονίστηκε ότι η βελτίωση του σχεδιασμού των προγραμμάτων και τίτλων σπουδών και της προσαρμοστικότητάς τους στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις όσον αφορά την απασχόληση αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για την ενίσχυση του συντονισμού και της συγκριτικής μάθησης σε επίπεδο ΕΕ. Υπογραμμίστηκε επίσης το πρόσφατα συμφωνηθέν πλαίσιο αναφοράς για τις ικανότητες βιωσιμότητας — GreenComp— ως σημαντικό νέο εργαλείο που χρήζει περαιτέρω εξέτασης, στο πλαίσιο του συντονισμού της EMCO, κατά τη διάρκεια του 2023. Επισημάνθηκε η εγγενής πολυπλοκότητα της αξιολόγησης των μελλοντικών αναγκών σε δεξιότητες, καθώς και η σχετική σημασία της ενίσχυσης των εργαλείων πρόβλεψης δεξιοτήτων. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις υπογράμμισαν επίσης τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού για την αντιμετώπιση των σημερινών και των μελλοντικών ελλείψεων δεξιοτήτων.

Κατά τη θεματική συζήτηση εξετάστηκαν επίσης οι συνέπειες του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας στις τιμές της ενέργειας. Αναφέρθηκε ο ρόλος της φορολογίας, της κοινωνικής προστασίας και η ανάγκη τα μέτρα στήριξης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων να απευθύνονται αυστηρά σε όσους έχουν ανάγκη, ενώ ορισμένοι κοινωνικοί εταίροι και κράτη μέλη είναι της γνώμης ότι ένας μηχανισμός τύπου SURE θα ήταν κατάλληλος για την άμβλυνση των επιπτώσεων της αύξησης των τιμών της ενέργειας και των τροφίμων στην ευρωπαϊκή οικονομία ή για την αποτελεσματική προώθηση μιας δίκαιης πράσινης μετάβασης. Αναφέρθηκε επίσης η δυνατότητα εισαγωγής προσωρινού μηχανισμού ανώτατων τιμών στην ευρωπαϊκή αγορά αερίου.

Επιπλέον τονίστηκε ότι είναι σημαντικό να αξιοποιηθούν οι πρόσθετοι πόροι που εισέπραξαν οι κυβερνήσεις μέσω της φορολόγησης πρώτων υλών, εμπορευμάτων και άλλων προϊόντων σε περιβάλλον υψηλού πληθωρισμού.

Ο ρόλος των εθνικών κοινωνικών εταίρων στις συζητήσεις αυτές είναι σημαντικός, λόγω της αλληλεπικάλυψης μεταξύ των πολιτικών αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης, μεταξύ άλλων όσον αφορά τη χρηματοδότηση της κοινωνικής προστασίας, και των συλλογικών διαπραγματεύσεων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τους μισθούς και την πρόσβαση στην κατάρτιση.

Στις ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις αναδείχθηκε ότι το θεσμικό πλαίσιο για τον κοινωνικό διάλογο στα περισσότερα κράτη μέλη, με ελάχιστες εξαιρέσεις, είναι υπέρ το δέον επαρκές. Ωστόσο, παραμένει άκρως σημαντικό να αποφεύγεται η απλή τυπική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και να διασφαλίζεται η έγκαιρη διεξαγωγή ουσιαστικών διαβουλεύσεων καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας χάραξης πολιτικής. Όταν οι διαβουλεύσεις βασίζονται σε τεκμηριωμένα πορίσματα και εκ των προτέρων εκτιμήσεις των επιπτώσεων της προτεινόμενης νομοθεσίας, η ποιότητά τους μπορεί επίσης να βελτιωθεί.

Επισημάνθηκε επίσης ότι, ιδίως σε περιόδους κρίσης, όπως αυτές που πυροδοτήθηκαν από την πανδημία COVID-19 και τις αυξανόμενες τιμές ενέργειας και τροφίμων, παραμένει ιδιαίτερα σημαντικό να διατηρείται μια ισορροπία μεταξύ της ανάγκης των κυβερνήσεων να ανταποκριθούν άμεσα στις αναδυόμενες ανάγκες των οικονομιών και των κοινωνιών, και της ανάγκης να εξασφαλίζουν την ουσιαστική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, παρέχοντάς τους επαρκή χρόνο για την υποβολή παρατηρήσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, έχει επίσης σημασία η ανάπτυξη ικανοτήτων, καθώς οι κοινωνικοί εταίροι που δεν διαθέτουν επαρκείς ικανότητες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν πρόσθετα εμπόδια στην έγκαιρη συμμετοχή τους σε τεκμηριωμένες διαβουλεύσεις.

Η κάλυψη των συλλογικών διαπραγματεύσεων παραμένει ανησυχητικά χαμηλή σε ορισμένα κράτη μέλη, ιδίως στον ιδιωτικό τομέα, ενώ σε άλλα έχει παρατηρηθεί μείωση της συμμετοχής. Σε ορισμένες περιπτώσεις, εξακολουθεί να αποτελεί ζήτημα η ορθή αξιολόγηση της αντιπροσωπευτικότητας των κοινωνικών εταίρων. Για τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη, είναι σημαντικό να χρησιμοποιηθούν τα κονδύλια του ΕΚΤ+ για την περίοδο 2021-2027 με σκοπό την αποτελεσματική ανάπτυξη ικανοτήτων των κοινωνικών εταίρων. Επιπλέον, σύμφωνα με τη νέα οδηγία της ΕΕ για επαρκείς κατώτατους μισθούς, ορισμένα κράτη μέλη εντείνουν τις προσπάθειές τους για την παροχή ενισχυμένων πρόσφορων όρων και την κατάρτιση σχεδίου δράσης για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις.

3.2. Μεταρρυθμίσεις στους τομείς του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας, της φορολόγησης της εργασίας και της αδήλωτης εργασίας

Στις 10 Μαρτίου 2023 η EMCO πραγματοποίησε την ετήσια επισκόπησή της σχετικά με τη φορολογία της εργασίας και τον κατακερματισμό της αγοράς εργασίας, προκειμένου να αξιολογήσει την πρόοδο που έχει σημειωθεί ως προς την εφαρμογή των σχετικών ειδικών ανά χώρα συστάσεων (CSR) 2019-2022, καθώς και να εξετάσει πρόσθετες προκλήσεις που εντοπίστηκαν μέσω του δείκτη επιδόσεων απασχόλησης και του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων¹⁴. Εκτός από τις ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις, διεξήχθη θεματική συζήτηση με βάση τα κύρια πορίσματα της κοινής έκθεσης για την απασχόληση του 2023.

α. Φορολογία της εργασίας

Λόγω των αυξανόμενων τιμών ενέργειας και τροφίμων που προκάλεσε η επίθεση της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, πολλά κράτη μέλη χρειάστηκε να θεσπίσουν μέτρα το 2022 για τον μετριασμό των επιπτώσεων του πληθωρισμού στα νοικοκυριά και στο εισόδημα των εργαζομένων. Ορισμένες χώρες χρησιμοποίησαν τα διαθέσιμα δημοσιονομικά περιθώρια, ενώ άλλες αύξησαν τους διαθέσιμους πόρους επιβάλλοντας, για παράδειγμα, φόρους στα έκτακτα κέρδη των εταιρειών ενέργειας. Ορισμένες χώρες αντιμετώπισαν τον κίνδυνο αύξησης της φορολογίας για τα χαμηλότερα εισοδήματα («δημοσιονομική επίπτωση») με την αναθεώρηση των φορολογικών κλιμακίων.

¹⁴ Σύμφωνα με τις επιχειρησιακές ρυθμίσεις που συμφωνήθηκαν για την άσκηση πολυμερούς εποπτείας του 2023, λόγω της ευρείας επικέντρωσης σε πολλαπλές δέσμες CSR και σε επιπλέον προκλήσεις, δόθηκε στα κράτη μέλη η δυνατότητα να εξαιρεθούν από κάθε επισκόπηση σε περίπτωση που αναγνωρίσουν ότι δεν σημειώθηκε πρόοδος κατά τους τελευταίους 12 μήνες. **Το Βέλγιο, η Λετονία και η Σλοβενία** επέλεξαν να εξαιρεθούν από την επισκόπηση. **Η Ιταλία και η Σλοβακία** επέλεξαν να εξαιρεθούν λόγω του ευρύτερου πεδίου εφαρμογής των CSR για το 2022 που τις αφορούν και έχουν ως αντικείμενο τη φορολογία.

Πρόοδος έχει επίσης καταγραφεί σε πολλά κράτη μέλη όσον αφορά την ενσωμάτωση της οικολογικής διάστασης στο φορολογικό σύστημα και την ενίσχυση του υποστηρικτικού χαρακτήρα του φορολογικού συστήματος για τη βιώσιμη ανάπτυξη, με την παροχή ενός συνδυασμού κινήτρων για φιλικές προς το περιβάλλον δραστηριότητες και αντικινήτρων για τη χρήση ορυκτών καυσίμων. Ωστόσο, για τη στήριξη της ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς, υπάρχουν ακόμη σημαντικά περιθώρια σε πολλά κράτη μέλη για να μετατοπιστεί η φορολογία από την εργασία και να βελτιωθεί το σύστημα φόρων και παροχών. Οι καλά σχεδιασμένοι οριακοί φορολογικοί συντελεστές μπορούν να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, ιδίως για τα δεύτερα εργαζόμενα μέλη της οικογένειας, και να αυξήσουν τις ώρες εργασίας. Επιπλέον, η φορολογική επιβάρυνση των χαμηλόμισθων εργαζομένων παραμένει υψηλή σε πολλά κράτη μέλη.

β. Κατακερματισμός της αγοράς εργασίας

Ο κατακερματισμός της αγοράς εργασίας μεταξύ των κρατών μελών εξακολουθεί να επηρεάζει ορισμένες ομάδες, ιδίως τους νέους, τις γυναίκες, τους μετανάστες και τα άτομα με χαμηλή ειδίκευση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η αναγκαστική μερική απασχόληση παραμένει σε υψηλά επίπεδα, με χαμηλά ποσοστά μετάβασης από προσωρινές σε μόνιμες συμβάσεις. Καθ' όλη τη διάρκεια του 2022, πολλά κράτη μέλη συνέχισαν τις προσπάθειές τους για την προώθηση των συμβάσεων αορίστου χρόνου ως τυπικών ρυθμίσεων εργασίας, μεταξύ άλλων με την αυστηροποίηση της νομοθεσίας για την προστασία της απασχόλησης όσον αφορά τις συμβάσεις ορισμένου χρόνου και άλλες άτυπες μορφές εργασίας. Η διευθέτηση του ζητήματος των καταχρήσεων άτυπων μορφών εργασίας και αυτοαπασχόλησης και η αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας εξακολουθούν να αποτελούν προτεραιότητα στην πολιτική ατζέντα πολλών κρατών μελών.

Για τον σκοπό αυτό, οι συχνότερες επιθεωρήσεις εργασίας συμπληρώθηκαν με περαιτέρω απαιτήσεις σχετικά με τη χρήση ορισμένων μορφών θέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, όπως οι συμβάσεις μηδενικών ωρών εργασίας. Ωστόσο, οι νομοθετικές πράξεις που αφορούν μόνο συγκεκριμένα είδη συμβάσεων ενδέχεται να αποδειχθούν αναποτελεσματικές για την αντιμετώπιση του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας, δεδομένου ότι μπορούν απλώς να μετατοπίσουν την προτίμηση των εργοδοτών προς άλλα είδη άτυπων συμβάσεων. Πέραν της κάλυψης της ανάγκης ενός βαθμού ευελιξίας της αγοράς εργασίας που συνδέεται με τις διακυμάνσεις του κύκλου οικονομικής δραστηριότητας, οι μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να αποσκοπούν στη δημιουργία ενός συνεκτικού πλαισίου που προωθεί τις συμβάσεις αορίστου χρόνου, ευνοεί τη μετάβαση από προσωρινές σε μόνιμες θέσεις εργασίας, προωθεί κίνητρα για κατάρτιση στον χώρο εργασίας, διασφαλίζει την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία για όλους και δημιουργεί ισότιμους όρους ανταγωνισμού για τις επιχειρήσεις.

3.3. Μεταρρυθμίσεις στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και των δεξιοτήτων

Στις 30 Μαρτίου και στις 13 Απριλίου 2023 η EMCO πραγματοποίησε την ετήσια επισκόπησή της σχετικά με την εκπαίδευση και τις δεξιότητες από κοινού με την Επιτροπή Παιδείας (EDUC), προκειμένου να αξιολογηθεί η πρόοδος που έχει σημειωθεί ως προς την εφαρμογή των σχετικών ειδικών ανά χώρα συστάσεων (CSR) 2019-2022, καθώς και να εξεταστούν πρόσθετες προκλήσεις που εντοπίστηκαν μέσω του δείκτη επιδόσεων απασχόλησης και του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων¹⁵. Εκτός από τις ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις, διεξήχθη θεματική συζήτηση με βάση τα πορίσματα της κοινής έκθεσης για την απασχόληση του 2023, καθώς και μια περιπτωσιολογική μελέτη που παρουσίασε η Ιρλανδία.

Τα αποτελέσματα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης σε όλα τα κράτη μέλη εξακολουθούν να επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των εκπαιδευομένων. Κύριοι παράγοντες για τις υφιστάμενες ελλείψεις παραμένουν η μειονεκτική κοινωνικοοικονομική κατάσταση, το μεταναστευτικό υπόβαθρο, η ένταξη σε μειονοτική ομάδα ή η διαβίωση σε αγροτική περιοχή. Σε σύγκριση με άλλες ομάδες, οι μειονεκτούντες εκπαιδευόμενοι είναι πιθανότερο να υστερούν στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις επιστήμες και να εγκαταλείψουν πρόωρα την εκπαίδευση ή την κατάρτιση. Επιπλέον, η συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα παραμένει κάτω από τον μέσο όρο για τα παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού και για τις ευάλωτες ομάδες. Ενώ 13 κράτη μέλη έχουν επιτύχει τον στόχο του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης για το 2030 όσον αφορά την ολοκλήρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ορισμένες χώρες υστερούν. Σε πολλές χώρες, οι ανισότητες μεταξύ των φύλων είναι σημαντικές και αυξανόμενες. Ενώ οι γυναίκες έχουν καλύτερες επιδόσεις από τους άνδρες όσον αφορά το συνολικό ποσοστό ολοκλήρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το μερίδιό τους στους τομείς STEM είναι χαμηλότερο. Τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν ολοένα και περισσότερες ελλείψεις εκπαιδευτικών, ιδίως στα μαθήματα που εμπίπτουν στους τομείς των θετικών επιστημών, της τεχνολογίας, της μηχανικής και των μαθηματικών, καθώς και σε κοινωνικοοικονομικά μειονεκτούσες περιοχές.

¹⁵ Σύμφωνα με τις επιχειρησιακές ρυθμίσεις που συμφωνήθηκαν για την άσκηση πολυμερούς εποπτείας του 2023, λόγω της ευρείας επικέντρωσης σε πολλαπλές δέσμες CSR και σε επιπλέον προκλήσεις, δόθηκε στα κράτη μέλη η δυνατότητα να εξαιρεθούν από κάθε επισκόπηση σε περίπτωση που αναγνωρίσουν ότι δεν σημειώθηκε πρόοδος κατά τους τελευταίους 12 μήνες. **Η Κύπρος, η Γερμανία και η Ουγγαρία** επέλεξαν να εξαιρεθούν από την επανεξέταση.

Αντιδρώντας στις προαναφερθείσες προκλήσεις, τα κράτη μέλη έχουν υλοποιήσει ή υλοποιούν μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούν στην πιο στοχευμένη αντιμετώπιση των ευάλωτων ομάδων και στην διευθέτηση των περιφερειακών ανισοτήτων όσον αφορά την πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση, καθώς και στον εκσυγχρονισμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, μεταξύ άλλων μέσω του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΜΑΑ), των ταμείων της πολιτικής συνοχής και του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης. Επιπλέον, καταβάλλονται προσπάθειες για να ενσωματωθεί περαιτέρω η εκπαίδευση σε θέματα ψηφιακού τομέα, οικολογίας και βιώσιμης ανάπτυξης στα προγράμματα σπουδών από τα πρώτα στάδια της εκπαίδευσης.

Ενώ τα κράτη μέλη εντείνουν τις προσπάθειές τους για να βελτιωθούν οι δεξιότητες των εκπαιδευτικών, ιδίως οι ψηφιακές δεξιότητες, εφαρμόζονται επίσης μέτρα για την αντιμετώπιση των ελλείψεων, μεταξύ άλλων καθιστώντας το επάγγελμα του εκπαιδευτικού πιο ελκυστικό και εισάγοντας εναλλακτικές οδούς για την πρόσβαση στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού. Η ανακήρυξη του Ευρωπαϊκού Έτους Δεξιοτήτων ενδέχεται να αποτελέσει μια άνευ προηγουμένου ευκαιρία για τα κράτη μέλη να ευαισθητοποιήσουν τους πολίτες της ΕΕ σχετικά με τη σημασία της ανάπτυξης των δεξιοτήτων τους, μεταξύ άλλων με στόχο την επίτευξη του πρωταρχικού στόχου της ΕΕ και των σχετικών εθνικών στόχων για το 2030 όσον αφορά τις δεξιότητες. Τα στοιχεία δείχνουν ότι εξακολουθούν να υπάρχουν ανισότητες όσον αφορά τη συμμετοχή στην εκπαίδευση ενηλίκων, ενώ τα άτομα που θεωρείται ότι έχουν μεγαλύτερη ανάγκη —για παράδειγμα, τα άτομα με χαμηλή ειδίκευση— συμμετέχουν πολύ λιγότερο από ό, τι τα άτομα με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο. Τα ποσοστά συμμετοχής στη μάθηση είναι επίσης χαμηλότερα για όσους ζουν σε αγροτικές περιοχές, και είναι ενδεικτικά της ανάγκης βελτίωσης των υποδομών κατάρτισης και συνεχούς επένδυσης στην εξ αποστάσεως μάθηση.

Παρά τις αυξημένες προσπάθειες σε όλα τα κράτη μέλη, θα μπορούσε να δοθεί ακόμη μεγαλύτερη προτεραιότητα στις ψηφιακές δεξιότητες στο πλαίσιο των πολιτικών για την κατάρτιση, ιδίως στις χώρες όπου το ποσοστό των ενηλίκων με τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες είναι χαμηλό. Στις περιπτώσεις αυτές, οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση των ελλείψεων σε ψηφιακές δεξιότητες θα πρέπει επίσης να συνεχιστούν, ιδίως όταν πλήττουν γυναίκες, άτομα με χαμηλή ειδίκευση, ανέργους και οικονομικά μη ενεργά άτομα.

Αρκετά κράτη μέλη έχουν θεσπίσει ή σκοπεύουν να θεσπίσουν πολιτικές αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευσης προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι αυξανόμενες ελλείψεις δεξιοτήτων σε τομείς υψηλής ζήτησης (όπως η υγειονομική περίθαλψη) και οι αναντιστοιχίες δεξιοτήτων, και να προσαρμοστούν οι δεξιότητες του εργατικού δυναμικού στον μεταβαλλόμενο κόσμο της εργασίας, μεταξύ άλλων με τη στήριξη των πόρων που διατίθενται από το ΕΚΤ + και το NextGenerationEU. Τα μικροδιαπιστευτήρια και οι ατομικοί λογαριασμοί μάθησης δοκιμάζονται όλο και περισσότερο ως μέσα για να καταστούν οι ευκαιρίες μάθησης πιο προσβάσιμες, ευέλικτες και προσαρμοσμένες στις ανάγκες των ατόμων. Σε ένα περιβάλλον ανεπαρκούς προσφοράς θέσεων εργασίας και χαμηλής ανεργίας, τα κράτη μέλη θεσπίζουν όλο και περισσότερα μέτρα κατάρτισης που απευθύνονται πρωτίστως στους πλέον ευάλωτους, το δυναμικό των οποίων παραμένει αναξιοποίητο.

Η σημασία των ασφαλών και αξιόπιστων εργαλείων για την πρόβλεψη δεξιοτήτων καθίσταται ολοένα και πιο σαφής. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το ζήτημα της καλύτερης ενσωμάτωσης των συστημάτων συλλογής πληροφοριών για τις δεξιότητες στις πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης παραμένει.

3.4. Μεταρρυθμίσεις στον τομέα των ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας και των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης

Στις 31 Μαρτίου 2023 η EMCO πραγματοποίησε την ετήσια επισκόπησή της σχετικά με τις ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας (ΕΠΑΕ) και τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης (ΔΥΑ), προκειμένου να αξιολογηθεί η πρόοδος που έχει σημειωθεί ως προς την εφαρμογή των σχετικών ειδικών ανά χώρα συστάσεων (CSR) για την περίοδο 2019-2022, και να εξεταστούν πρόσθετες προκλήσεις που εντοπίστηκαν μέσω του δείκτη επιδόσεων απασχόλησης και του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων¹⁶. Πριν από τις ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις, διεξήχθη θεματική συζήτηση με βάση τα κύρια πορίσματα της κοινής έκθεσης για την απασχόληση του 2023, τις εισηγήσεις του προέδρου του δικτύου των ΔΥΑ και την παρουσίαση από τη Γαλλία του έργου της με θέμα «Περιοχές μηδενικής μακροχρόνιας ανεργίας».

¹⁶ Σύμφωνα με τις επιχειρησιακές ρυθμίσεις που συμφωνήθηκαν για την άσκηση πολυμερούς εποπτείας του 2023, λόγω της ευρείας επικέντρωσης σε πολλαπλές δέσμες CSR και σε επιπλέον προκλήσεις, δόθηκε στα κράτη μέλη η δυνατότητα να εξαιρεθούν από κάθε επισκόπηση σε περίπτωση που αναγνωρίσουν ότι δεν σημειώθηκε πρόοδος κατά τους τελευταίους 12 μήνες. **Η Βουλγαρία, και η Ουγγαρία** επέλεξαν να εξαιρεθούν από την επισκόπηση.

Το 2022 η απασχόληση συνέχισε να αυξάνεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Το τέταρτο τρίμηνο του 2022, το ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ-27 ήταν 74,9 %, κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από τα προ πανδημίας επίπεδα. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών και των διαφόρων κοινωνικοοικονομικών ομάδων.

Απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για την προώθηση ευκαιριών ποιοτικής απασχόλησης και την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης των γυναικών, των νέων, των ατόμων με χαμηλή ειδίκευση, των ατόμων με αναπηρία, των ατόμων που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών και εθνοτικές μειονότητες, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι απασχόλησης για το 2030 του σχεδίου δράσης για την εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο των θετικών εξελίξεων στην αγορά εργασίας, η μικρή αύξηση της μακροχρόνιας ανεργίας είναι ανησυχητική.

Αντιμέτωπα με την απότομη αύξηση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων, οι οποίες επηρεάζουν τη συντριπτική πλειονότητα των ευρωπαϊκών οικονομιών, τα κράτη μέλη και οι οικείες δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης εστιάζουν όλο και περισσότερο σε πολιτικές κατάρτισης, ιδίως σε πράσινες και ψηφιακές δεξιότητες, καθώς και σε επαγγέλματα και τομείς με υψηλότερη ζήτηση (π.χ. υγειονομική περίθαλψη και τουρισμός), μεταξύ άλλων για την προώθηση βιώσιμων μεταβάσεων στην αγορά εργασίας. Ωστόσο, αναγνωρίζεται σαφώς η σημασία της βελτίωσης της ποιότητας της στήριξης που παρέχεται στις πλέον ευάλωτες ομάδες και έχουν θεσπιστεί μέτρα για τον σκοπό αυτό, ιδίως για την ενίσχυση του επαγγελματικού προσανατολισμού και της παροχής συμβουλών, καθώς και της προβολής.

Εντούτοις, σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ, το ποσοστό των ατόμων που αναζητούν εργασία και συμμετέχουν σε μέτρα πολιτικής παρέμβασης για την αγορά εργασίας παραμένει πολύ κατώτερο του 40 % και οι δαπάνες για ΕΠΑΕ είναι κάτω του 2 % του ΑΕΠ, γεγονός που καταδεικνύει την ανάγκη να ενισχυθούν η παροχή καλά σχεδιασμένων μέτρων και οι προσπάθειες για την ενίσχυση της συμμετοχής. Στο πλαίσιο αυτό, συνεχίζονται οι προσπάθειες για τη βελτίωση της παροχής υπηρεσιών των ΔΥΑ και της ικανότητάς τους, μεταξύ άλλων μέσω ψηφιακών εργαλείων και βελτιωμένων εργαλείων πρόβλεψης της αγοράς εργασίας και των δεξιοτήτων. Ωστόσο, το επίπεδο οργανωτικής ωριμότητας και ικανότητας των ΔΥΑ παραμένει ανομοιογενές ανάμεσα στα κράτη μέλη, και απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες, μεταξύ άλλων, για τη βελτίωση των συμπράξεων και της συνεργασίας με άλλους φορείς, όπως τα ιδρύματα εκπαίδευσης και κατάρτισης και οι εργοδότες.

Η στήριξη που παρέχεται από τα ταμεία συνοχής και η εφαρμογή του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας βοηθούν πολλά κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν κατά την εφαρμογή των ΕΠΑΕ. Ωστόσο, ο σχεδιασμός πολιτικής θα μπορούσε να επωφεληθεί από μια πιο συστηματική αξιολόγηση προηγούμενων παρεμβάσεων.

3.5. Μεταρρυθμίσεις στον τομέα της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας μέσω της πρόσβασης στην ΠΕΦ και τη μακροχρόνια φροντίδα (ΜΦ)

Στις 24 Μαΐου 2023 η EMCO και η ΕΚΠ πραγματοποίησαν την ετήσια επισκόπησή τους σχετικά με ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος, ιδίως την κοινωνική προστασία, τη στήριξη του εισοδήματος και την πρόσβαση στις υπηρεσίες, με έμφαση στη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας που αφορά τις υπηρεσίες, προκειμένου να αξιολογηθεί η πρόοδος που έχει σημειωθεί ως προς την εφαρμογή των σχετικών ειδικών ανά χώρα συστάσεων (CSR) 2019-2022. Οι επισκοπήσεις τεκμηριώθηκαν με θεματική παρουσίαση από την Επιτροπή, καθώς και με τα πορίσματα της κοινής έκθεσης για την απασχόληση του 2023.

Το χάσμα μεταξύ των φύλων παραμένει ιδιαίτερα έντονο σε πολλές χώρες της ΕΕ όσον αφορά τόσο τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας όσο και την ένταση εργασίας, με το ποσοστό των εργαζομένων μερικής απασχόλησης μεταξύ των απασχολούμενων γυναικών να παραμένει κατά 20 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών κατά μέσο όρο στην ΕΕ. Οι ευθύνες φροντίδας, μεταξύ άλλων για άτομα που χρήζουν μακροχρόνιας φροντίδας και για παιδιά, εξακολουθούν να αποτελούν έναν από τους κύριους ανασταλτικούς παράγοντες για τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας και την πλήρη απασχόληση σε πολλά κράτη μέλη, αφήνοντας περίπου 7,7 εκατομμύρια γυναίκες εκτός αγοράς εργασίας. Ο αντίκτυπος της ιδιότητας του γονέα στην απασχόληση των γυναικών παραμένει ιδιαίτερα αρνητικός στην ΕΕ (-10,6 εκατοστιαίες μονάδες), με σημαντικά μεγάλες διαφορές σε ορισμένα κράτη μέλη. Σε επίπεδο ΕΕ, η συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (ΠΕΦ) για παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών αυξήθηκε στο 36,2 % το 2021. Ωστόσο, η κατάσταση διαφέρει πολύ μεταξύ των κρατών μελών, με πολλά από τα κράτη μέλη να υστερούν σε σχέση με τους αναθεωρημένους στόχους της Βαρκελώνης.

Ωστόσο, παρατηρείται πρόοδος σε όλους τους τομείς όσον αφορά την παροχή πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή και ποιοτική προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, ιδίως με την αύξηση των παρεχόμενων διαθέσιμων θέσεων και τη στήριξη των οικογενειών χαμηλού εισοδήματος όσον αφορά την πρόσβαση σε υπηρεσίες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η συμμετοχή στην ΠΕΦ αυξήθηκε με τη μείωση της ηλικίας υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Παρά τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν, παραμένουν σημαντικές οι προκλήσεις που αφορούν την ενίσχυση της πρόσβασης των παιδιών με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο και την προσαρμογή της ΠΕΦ στις ανάγκες των παιδιών με αναπηρία ή των παιδιών που χρήζουν ειδικής φροντίδας.

Η αντιμετώπιση του υψηλού επιπέδου της άτυπης απασχόλησης, των δυσμενών συνθηκών εργασίας και των ελλείψεων δεξιοτήτων στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας εξακολουθούν να αποτελούν ζητήματα καίριας σημασίας για τη διασφάλιση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή και ποιοτική μακροχρόνια φροντίδα. Εφαρμόζονται μέτρα για την ανάπτυξη υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, την επέκταση των υπηρεσιών φροντίδας κατ' οίκον και τη δημιουργία κέντρων μακροχρόνιας ημερήσιας φροντίδας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, έχει χορηγηθεί πρόσθετη χρηματοδότηση για την κατάρτιση του νοσηλευτικού προσωπικού και για τη στήριξη των άτυπων φροντιστών προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ελλείψεις προσωπικού.

Έχουν επίσης σημειωθεί προσπάθειες για την ενίσχυση του απαραίτητου συντονισμού μεταξύ των διαφόρων διοικήσεων και των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης, ο οποίος απαιτείται συχνά για την επέκταση των υπηρεσιών ΠΕΦ και μακροχρόνιας φροντίδας και για τη βελτίωση της ποιότητάς τους.

Τα κονδύλια της ΕΕ, ιδίως ο μηχανισμός ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΜΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο + (ΕΚΤ+), έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως για την επέκταση της παροχής υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας και ΠΕΦ, μεταξύ άλλων για την κατασκευή και την ανακαίνιση εγκαταστάσεων ΠΕΦ και τη δημιουργία θέσεων για παιδιά. Απαιτείται η δέουσα προσοχή για να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των εφαρμοζόμενων μέτρων στο μέλλον.

Εξακολουθούν να υφίστανται προκλήσεις όσον αφορά τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε παιδική μέριμνα και μακροχρόνια φροντίδα για τα εκτοπισμένα παιδιά και τους ανθρώπους από την Ουκρανία που εγκαταλείπουν τη χώρα μετά τη ρωσική επίθεση, μεταξύ άλλων προκειμένου να ενταχθούν οι Ουκρανές στην αγορά εργασίας.

3.6. Μεταρρυθμίσεις στον τομέα της κοινωνικής προστασίας και της κοινωνικής ένταξης

Οι πολιτικές κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης στηρίζουν την προσωπική εξέλιξη, ενισχύουν την κοινωνική συνοχή, προωθούν τις θετικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας και τονώνουν την οικονομική ανάπτυξη. Η εύρυθμη λειτουργία των συστημάτων κοινωνικής προστασίας μπορεί να αμβλύνει τις επιπτώσεις που μπορούν να έχουν διάφορες κρίσεις και κλυδωνισμοί σε ατομικό επίπεδο και σε επίπεδο κοινωνίας, όπως αποδείχθηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, ή στην τρέχουσα συγκυρία υψηλών επιπέδων πληθωρισμού και απότομης αύξησης του ενεργειακού κόστους.

Προηγούμενες εργασίες της ΕΚΠ¹⁷ εντόπισαν ορισμένες αδυναμίες στα συστήματα κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης των κρατών μελών, μεταξύ άλλων όσον αφορά την επάρκεια και την κάλυψη διαφόρων παροχών, ιδίως για τους εργαζομένους με άτυπη απασχόληση και τους αυτοαπασχολούμενους. Οι μεταβαλλόμενες αγορές εργασίας, οι τεχνολογικές εξελίξεις και οι δημογραφικές μεταβολές απαιτούν συνεχή προσαρμογή και βελτίωση των ευρωπαϊκών συστημάτων κοινωνικής προστασίας.

Ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων και το σχέδιο δράσης του παρέχουν ένα πλαίσιο πολιτικής σε επίπεδο ΕΕ για την τόνωση των πολιτικών μεταρρυθμίσεων. Μεταξύ των πολυάριθμων πρωτοβουλιών του σχεδίου δράσης, η σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία για τους εργαζόμενους και τους αυτοαπασχολούμενους του 2019 και η σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με επαρκές ελάχιστο εισόδημα που διασφαλίζει την ενεργό ένταξη του 2023 παρέχουν κατευθυντήριες γραμμές στα κράτη μέλη για τη βελτίωση των οικείων συστημάτων κοινωνικής προστασίας και της κοινωνικής ένταξης.

Επιπλέον, παρέχεται στήριξη στις εθνικές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΜΑΑ), με τη διάθεση 13,4 δισεκατομμυρίων ευρώ σε επιχορηγήσεις και δάνεια που αφορούν μέτρα κοινωνικής προστασίας και ένταξης σε δεκαοκτώ κράτη μέλη¹⁸. Τα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ) αυτών των κρατών μελών καλύπτουν ευρύ φάσμα μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων για την ενίσχυση των εθνικών συστημάτων κοινωνικής προστασίας ως προς την αποτελεσματικότητα, την ποιότητα και την ανθεκτικότητά τους, ανάλογα με τις ειδικές ανάγκες της εκάστοτε χώρας.

¹⁷ Ετήσια έκθεση της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας για το 2021.

¹⁸ Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Κροατία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σουηδία, Τσεχία, Φινλανδία.

α. Οριζόντια πορίσματα από τις ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις

Στο πλαίσιο των ετήσιων πολυμερών επισκοπήσεων εφαρμογής που εκπονεί, η ΕΚΠ εξέτασε, τον Απρίλιο του 2023, τις επιδόσεις εννέα κρατών μελών με ειδική ανά χώρα σύσταση (CSR) στον τομέα της κοινωνικής προστασίας και της κοινωνικής ένταξης. Πέντε επιπλέον CSR κοινού ενδιαφέροντος εξετάστηκαν κατά τη διάρκεια κοινής συνεδρίασης με την EMCO τον Μάιο. Οκτώ από τις εξετασθείσες CSR περιέχουν αναφορές σχετικά με την αποτελεσματικότητα των εθνικών συστημάτων κοινωνικής προστασίας όσον αφορά την επάρκεια, τη στόχευση και την κάλυψη των παροχών στήριξης του εισοδήματος, σε συνδυασμό με την πρόσβαση σε υπηρεσίες. Σε πέντε κράτη μέλη έγινε σύσταση να ενισχύσουν την παροχή κοινωνικής και/ή οικονομικά προσιτής στέγασης. Σε δύο κράτη μέλη έγιναν συστάσεις σχετικά με την παροχή οικονομικά προσιτής και ποιοτικής μακροπρόθεσμης υγειονομικής περίθαλψης και προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, στο πλαίσιο της στήριξης της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Οι ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις της ΕΚΠ αποκάλυψαν τα εξής:

- Σε εξέλιξη βρίσκονται ορισμένες σημαντικές προσπάθειες μεταρρύθμισης **των υφιστάμενων συστημάτων κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης**, ενώ τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τα διδάγματα που αντλήθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης της COVID για να σχεδιάσουν πιο μόνιμα μέτρα με τα οποία θα μπορέσει να βελτιωθεί η λειτουργία των εθνικών τους συστημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, προσφέρουν διάφορες παροχές σε χρήμα και σε είδος, σε συνδυασμό με την πρόσβαση σε ποιοτικές κοινωνικές υπηρεσίες και μέτρα, τα οποία διασφαλίζουν τον αποτελεσματικό συντονισμό των υπηρεσιών που αποσκοπούν στην κοινωνική ένταξη και την (επαν)ένταξη στην αγορά εργασίας. Δεδομένου ότι οι περισσότερες από τις μεταρρυθμίσεις που παρουσιάστηκαν βρίσκονται σε αρχική φάση, απαιτείται αυστηρή παρακολούθηση και αξιολόγηση των επιδόσεων, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνεχής συνάφεια και επιτυχία της μεταρρύθμισης.

- Επιπλέον, αρκετά από τα εξετασθέντα κράτη μέλη εστιάζουν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με τη φτώχεια μέσω βελτιωτικών αλλαγών σε επίπεδο επάρκειας και κάλυψης των παροχών (π.χ. Ουγγαρία, Πορτογαλία, Λετονία), για παράδειγμα με τη διασφάλιση επαρκούς τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των παροχών στο πλαίσιο των σημερινών υψηλών ποσοστών πληθωρισμού (π.χ. Λετονία). Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των εθνικών δικτύων ασφαλείας μέσω της απλούστευσης και του εξορθολογισμού αποτελεί τομέα στο οποίο εστιάζουν η Πορτογαλία, η Λετονία και η Φινλανδία, ενώ η Πολωνία και η Ουγγαρία αναφέρουν στοχευμένα μέτρα που καλύπτουν συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες ή τομείς καταβολής παροχών και πρόσβασης σε υπηρεσίες.
- Οι επισκοπήσεις **σχετικά με τη στέγαση** επιβεβαίωσαν ότι το κόστος της στέγασης μπορεί να αντιπροσωπεύει μια σοβαρή δυσκολία για τα νοικοκυριά, ιδίως τα ευάλωτα, κυρίως στις μεγαλύτερες πόλεις. Στις χώρες που εξετάστηκαν, οι προκλήσεις αυτές αναγνωρίζονται ευρέως σε πολιτικό επίπεδο και υπάρχει δέσμευση για μέτρα πολιτικής, μέσω σχεδίων, μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων. Τα πλαίσια παρακολούθησης και ο συντονισμός των στεγαστικών πολιτικών με συμπληρωματικές πολιτικές (π.χ. εισοδηματική στήριξη) και υπηρεσίες (π.χ. μεταφορές) αναγνωρίζονται ως απαραίτητα για την επιτυχία των εν λόγω μέτρων.
- Τα κράτη μέλη που εξετάστηκαν υποβάλλουν έκθεση σχετικά με διάφορα νομοθετικά και/ή επενδυτικά μέτρα για την αύξηση της προσφοράς στέγασης, συμπεριλαμβανομένων κοινωνικών και/ή οικονομικά προσιτών ενοικιαζόμενων κατοικιών. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά απαιτούν σημαντικές οικονομικές δαπάνες και χρόνο αναμονής, γεγονός που θα μπορούσε να καθυστερήσει την εφαρμογή της πρόσβασης σε κατάλληλη στέγαση, παρά την κατάρτιση σχεδίων και πολιτικών. Επιπλέον παράγοντα δυσκολίας για την εφαρμογή των υφιστάμενων στρατηγικών ενδέχεται να αποτελεί η τρέχουσα περίοδος υψηλού πληθωρισμού.

- Επίσης, καταβάλλονται προσπάθειες για την ενίσχυση του νομοθετικού πλαισίου και της διοικητικής ικανότητας των διάφορων αρχών που συμμετέχουν στην παροχή οικονομικά προσιτής στέγασης (Ισπανία, Λιθουανία). Ιδιαίτερη προσοχή αποδίδεται επίσης στην παροχή υπηρεσιών για συγκεκριμένες ανάγκες, όπως η στέγαση για άτομα με αναπηρία, οι πολιτικές κατά προτεραιότητα στέγασης για αστέγους, οι πολιτικές εξάλειψης των διακρίσεων και η πρόληψη των εξώσεων (Ουγγαρία, Δανία).
- Οι κοινές επισκοπήσεις EMCO-EΚΠ σχετικά με την **παροχή προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας** στο πλαίσιο της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας κατέδειξαν ότι απαιτούνται πρόσθετες προσπάθειες για την αύξηση της δυναμικότητας και τη βελτίωση της οικονομικής προσιτότητας. Η αντιμετώπιση των παραπάνω προβληματισμών θα δώσει στους γονείς τη δυνατότητα να αποκτήσουν πρόσβαση σε θέσεις πλήρους απασχόλησης και θα βελτιώσει την ευημερία των παιδιών. Επιπλέον, δεδομένου ότι σχεδόν ένα στα τέσσερα παιδιά διατρέχει κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, θα εξακολουθήσουν να απαιτούνται στοχευμένες προσπάθειες για τη στήριξη των παιδιών που διατρέχουν κίνδυνο και των γονέων τους.

β. Αποτελέσματα της θεματικής συζήτησης για την κοινωνική προστασία και την κοινωνική ένταξη

Η θεματική συζήτηση της ΕΚΠ σε αυτόν τον τομέα πολιτικής επικεντρώθηκε στον ρόλο των παροχών και της παροχής υπηρεσιών που αποβλέπουν στη μείωση της φτώχειας και την (επαν)ένταξη στην αγορά εργασίας. Στο πλαίσιο της συζήτησης, έγινε η παρουσίαση μιας μελέτης με τίτλο *Exploratory study: filling in the knowledge gaps and identifying strengths and challenges in the effectiveness of Member States' minimum income schemes* (Διερευνητική μελέτη: συμπλήρωση των γνωστικών κενών και επισήμανση των πλεονεκτημάτων και των προκλήσεων όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των συστημάτων ελάχιστου εισοδήματος των κρατών μελών). Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε, οι αντιπρόσωποι διερεύνησαν την αλληλεπίδραση διαφόρων στοιχείων του σχεδιασμού πολιτικών και τους παράγοντες για την επιτυχία της συνδυασμένης εφαρμογής χρηματικών παροχών και πολιτικών ενεργοποίησης.

Από τις συζητήσεις προέκυψε ότι:

- Τα κράτη μέλη θεωρούν ότι οι κοινωνικές πολιτικές συνιστούν επένδυση και παραγωγικό παράγοντα, καθώς οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της κοινωνικής προστασίας και της κοινωνικής ένταξης μπορούν να στηρίζουν την οικονομική ανάπτυξη και να προωθήσουν την απασχόληση.
- Σε πολλά κράτη μέλη εκσυγχρονίζονται διαρκώς τα συστήματα κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης, σύμφωνα με τις αρχές της ενεργού ένταξης· μεταξύ άλλων, δίνεται έμφαση στην επαρκή εισοδηματική στήριξη, τη στήριξη της κοινωνικής ένταξης και τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, παράλληλα με την παροχή οικονομικά προσιτών και ποιοτικών υπηρεσιών. Προκειμένου οι μεταρρυθμίσεις αυτές να είναι επιτυχείς, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη ολόκληρο το φάσμα των κοινωνικών παροχών και υπηρεσιών που στηρίζουν τους πολίτες καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους, καθώς και την αλληλεπίδραση των διάφορων στοιχείων εισοδηματικής στήριξης. Η ολοκληρωμένη αυτή προσέγγιση αναμένεται να μειώσει την εξάρτηση από παροχές και την ευπάθεια των δικαιούχων, ενώ παράλληλα θα παρέχονται επαρκείς οικονομικοί πόροι για την αντιμετώπιση της φτώχειας και τη στήριξη των οικογενειών χαμηλού εισοδήματος και των ατόμων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.
- Τα συστήματα ελάχιστου εισοδήματος αποτελούν σημαντική συνιστώσα των εθνικών συστημάτων κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης. Σε σχεδόν όλες τις ευρωπαϊκές χώρες δεν αρκούν για να εξασφαλίσουν τη διαβίωση των πολιτών πάνω από το όριο της φτώχειας. Ενώ ένα ευρύ φάσμα συμπληρωματικών παροχών σε χρήμα και σε είδος μπορεί να παράσχει πρόσθετη στήριξη, στις περισσότερες περιπτώσεις αυτές υπόκεινται σε πρόσθετες διαδικασίες ελέγχου της επάρκειας των πόρων διαβίωσης και υποβολής αίτησης για τη λήψη τους. Η απλούστευση και ο εξορθολογισμός της καταβολής παροχών αναμένεται ότι θα βελτιώσουν την επάρκεια των συστημάτων εισοδηματικής προστασίας. Έμφαση δόθηκε στους συνήθεις μηχανισμούς τιμαριθμικής αναπροσαρμογής και αυτόματης προσαρμογής της εισοδηματικής στήριξης σε σχέση με το τρέχον πλαίσιο του υψηλού πληθωρισμού.

- ο Η σωστή εξισορρόπηση μεταξύ της διασφάλισης της επάρκειας των κοινωνικών παροχών και της δημιουργίας κινήτρων για εργασία παραμένει σημαντικό ζήτημα για τα κράτη μέλη. Στις περισσότερες χώρες, τα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε οι προσφερόμενες παροχές να συνδέονται με μέτρα ενεργοποίησης. Προκειμένου να διευκολυνθεί η ανάληψη εργασίας ή να αυξηθεί η ένταση εργασίας, ορισμένες χώρες εφαρμόζουν οικονομικά κίνητρα, καταργώντας σταδιακά για προσωρινό διάστημα τις παροχές (μηχανισμός σταδιακής μείωσης), όταν τα άτομα εισέρχονται στην αγορά εργασίας ή συμμετέχουν σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης ή σε προγράμματα απασχόλησης στον δημόσιο τομέα. Εκτός από οικονομικά κίνητρα, διατίθενται ενεργητικά μέτρα πολιτικής για την αγορά εργασίας, μεταξύ των οποίων προγράμματα κατάρτισης και αναβάθμισης των δεξιοτήτων, μισθολογικές επιδοτήσεις και προγράμματα προσωρινής δημόσιας ή κοινοτικής απασχόλησης που βοηθούν την ένταξη των ατόμων στην αγορά εργασίας. Ωστόσο, η συμμετοχή των δικαιούχων ελάχιστου εισοδήματος σε μέτρα ΕΠΑΕ δεν είναι πάντοτε εγγυημένη και/ή περιορίζεται στη συμμετοχή τους σε απασχόληση στον δημόσιο τομέα.
- ο Τονίστηκαν το ζήτημα της μη αξιοποίησης των παροχών και η ανάγκη να διερευνηθούν τα εμπόδια και να αξιολογούνται τακτικά τα υφιστάμενα συστήματα για τον σχεδιασμό αποτελεσματικών πολιτικών. Η περαιτέρω απλούστευση και η βελτίωση της διαφάνειας των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης, με τη συνδρομή των ψηφιακών τεχνολογιών, έχουν προσδιοριστεί ως μέσα αντιμετώπισης των εμποδίων και βελτίωσης της καταβολής παροχών και της παροχής υπηρεσιών.
- ο Συμπληρωματικά προς τις προσπάθειες βελτίωσης της κάλυψης και της επάρκειας των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης θα πρέπει να εξετάζεται ο τρόπος χρηματοδότησης των εν λόγω συστημάτων, καθώς οι ανησυχίες όσον αφορά την επάρκεια και τη βιωσιμότητα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με ολοκληρωμένο τρόπο. Ενώ η ισορροπία μεταξύ των διάφορων πηγών χρηματοδότησης είναι συγκεκριμένη για κάθε κράτος μέλος, θα πρέπει να συνεχίσουν να εξετάζονται νέες και εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης.
- ο Τέλος, η μάθηση από ομοτίμους και οι ανταλλαγές βέλτιστων πρακτικών και καινοτόμων προσεγγίσεων έχουν προσδιοριστεί ως εξαιρετικά αποτελεσματικά εργαλεία, τα οποία διευκολύνουν τη διαμόρφωση κοινής αντίληψης σχετικά με τις αλληλένδετες προκλήσεις και στηρίζουν τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες των κρατών μελών.

3.7. Μεταρρυθμίσεις στον τομέα των συντάξεων

Τα εθνικά συνταξιοδοτικά συστήματα αποτελούν τομέα στον οποίο εστιάζονται οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις από την έναρξη κιόλας του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Αντιμέτωπα με τις προοπτικές ενός γηράσκοντος πληθυσμού, τη συρρίκνωση του αριθμού των Ευρωπαίων σε ηλικία εργασίας και τις εξελισσόμενες αγορές εργασίας, τα κράτη μέλη διεξάγουν εργασίες που αφορούν μια σειρά μεταρρυθμίσεων, με στόχο να συγκρατήσουν τις συνταξιοδοτικές δαπάνες, διατηρώντας παράλληλα τη δικαιοσύνη και τη διαγενεακή ισότητα των συνταξιοδοτικών τους συστημάτων. Ιδίως οι προσπάθειες διασφάλισης της επάρκειας των συντάξεων κερδίζουν όλο και περισσότερο έδαφος τα τελευταία χρόνια, όπως παρατηρείται στην έκθεση του 2021 για την επάρκεια των συντάξεων της ΕΚΠ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και επιβεβαιώνεται επίσης στην κοινή έκθεση για την απασχόληση του 2022.

Στήριξη για εθνικά μέτρα συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης διατίθεται στο πλαίσιο του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΜΑΑ). Στα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ) δεκατεσσάρων κρατών μελών περιλαμβάνονται μεταρρυθμιστικά μέτρα που αφορούν τις συντάξεις ή τις ελάχιστες παροχές γήρατος¹⁹.

α. Οριζόντια πορίσματα από τις ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις

Στο πλαίσιο αυτό, τον Φεβρουάριο του 2023 η ΕΚΠ επανεξέτασε την πρόοδο που σημείωσαν 8 κράτη μέλη στον τομέα των συντάξεων, ανταποκρινόμενα στις ειδικές ανά χώρα συστάσεις (CSR) που εκδόθηκαν προς αυτά το 2022. Η πλειοψηφία των συστάσεων αυτών επικεντρώνονταν σε ζητήματα δημοσιονομικής βιωσιμότητας· για τρεις από τις εξετασθείσες χώρες παρέχονταν στοιχεία σχετικά με την επάρκεια, τη δικαιοσύνη και την ισότητα, ενώ για δύο από τις εξετασθείσες χώρες αναφέρθηκε η ανάγκη συνολικής μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού συστήματος. Τα περισσότερα από τα κράτη μέλη που εξετάστηκαν είχαν λάβει παρεμφερείς CSR σε προηγούμενους κύκλους του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, γεγονός που υποδηλώνει τον μακροπρόθεσμο και διαρθρωτικό χαρακτήρα των παρατηρούμενων προκλήσεων.

¹⁹ Βέλγιο, Γερμανία, Ισπανία, Κροατία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Κάτω Χώρες, Αυστρία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία και Σουηδία.

Οι συζητήσεις στο πλαίσιο της ΕΚΠ κατέδειξαν ότι τα εξετασθέντα κράτη μέλη αναγνωρίζουν τις προκλήσεις που επισημάνθηκαν και λαμβάνουν μέτρα για την αντιμετώπισή τους. Η ποικιλία των αναφερόμενων μέτρων είναι μεγάλη:

- ο Στα περισσότερα από τα κράτη μέλη που εξετάστηκαν, αναλαμβάνονται συγκεκριμένες δράσεις για τη μελέτη του ζητήματος και την κατάρτιση πολιτικών ως απάντηση στις προκλήσεις. Στις δράσεις περιλαμβάνονται ειδικές περιοδικές εκθέσεις για τη λειτουργία του συνταξιοδοτικού συστήματος και η σύσταση ειδικών επιτροπών που ασχολούνται με τις συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις (π.χ. Τσεχία, Γερμανία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο και Ουγγαρία).
- ο Τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν ότι η ενθάρρυνση της αυξημένης συμμετοχής στην αγορά εργασίας εν γένει ή η στήριξη της απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας μπορεί να βελτιώσει τη δημοσιονομική βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος. Ενώ στα περισσότερα από τα εξετασθέντα κράτη μέλη (εκτός της Γαλλίας) δεν σχεδιάζεται αύξηση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης, θεσπίζονται μέτρα για την αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης και την υποστήριξη της συνταξιοδότησης μετά το όριο ηλικίας—όπως για παράδειγμα μείωση των κοινωνικών εισφορών, συγχρηματοδότηση, προγράμματα επαγγελματικής σύστασης, κατάρτιση ή επαγγελματικός προσανατολισμός— (Τσεχία, Ιρλανδία, Πολωνία).
- ο Σε μια προσπάθεια να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες όσον αφορά τη βιωσιμότητα, αρκετά κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα για την αύξηση των εσόδων του συνταξιοδοτικού συστήματος, αυξάνοντας το ύψος των εισφορών και/ή διευρύνοντας τη χρηματοδοτική βάση (Γερμανία, Ιρλανδία). Σε ορισμένα από τα κράτη μέλη που εξετάστηκαν, έχουν δημιουργηθεί ειδικά ταμεία που συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του ελλείμματος της συνταξιοδοτικής ασφάλισης (π.χ. Λουξεμβούργο).
- ο Σε ορισμένα από τα εξετασθέντα κράτη μέλη έχουν επίσης καταβληθεί προσπάθειες για τη διατήρηση ή τη βελτίωση της δικαιοσύνης που διέπει τα συνταξιοδοτικά συστήματα. Στη Γαλλία γίνονται βήματα προς μια φιλόδοξη και γενική μεταρρύθμιση και στη Γερμανία και τις Κάτω Χώρες διερευνάται η περαιτέρω ανάπτυξη των επαγγελματικών και ατομικών συντάξεων.

Η ΕΚΠ εξέφρασε την ικανοποίησή της για τα αναφερόμενα μέτρα και θεωρεί θετικές τις προσπάθειες που έχουν καταβάλει τα κράτη μέλη. Την ίδια στιγμή, από τις συζητήσεις στο πλαίσιο της επιτροπής προκύπτει ότι θα χρειαστεί περαιτέρω δράση για να εκπληρωθούν όλες οι απαιτήσεις των ειδικών ανά χώρα συστάσεων, καθώς σε πολλές περιπτώσεις τα αναφερόμενα μέτρα δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί, ενώ σε άλλες η νομοθετική διαδικασία βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο.

β. Αποτελέσματα της θεματικής συζήτησης στον τομέα των συντάξεων

Εκτός από τις ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις, η ΕΚΠ συμμετείχε επίσης σε οριζόντια συζήτηση με επίκεντρο τα μέτρα που έχουν λάβει όλα τα κράτη μέλη για την προστασία του βιοτικού επιπέδου του συνταξιοδοτημένου πληθυσμού στο πλαίσιο του υψηλού πληθωρισμού και της κορύφωσης του ενεργειακού κόστους. Το αποτέλεσμα αυτής της συζήτησης παρατίθεται κατωτέρω.

Το 2022 το ετήσιο ποσοστό του πληθωρισμού στην Ευρώπη έφθασε σε επίπεδο ρεκόρ της τάξης του 9,2 %, δηλαδή περίπου τριπλάσιο σε σύγκριση με το 2021. Οι τιμές της ενέργειας, οι οποίες αυξήθηκαν απότομα μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, συγκαταλέγονται μεταξύ των βασικών παραγόντων που ευθύνονται για τον καλπάζοντα πληθωρισμό, με τις τιμές καταναλωτή για τη στέγαση, το νερό, το φυσικό αέριο και την ηλεκτρική ενέργεια να έχουν αυξηθεί κατά 18 % σε διάστημα ενός έτους²⁰.

²⁰ Eurostat, σύνολο δεδομένων πηγής *prc_hicp_aind*, ανακτήθηκε στις 22.05.2023.

Μολονότι τα αυξανόμενα επίπεδα των τιμών επηρεάζουν όλα τα (ευάλωτα) νοικοκυριά, ενδέχεται να συνεπάγονται ειδικές δυσκολίες για τον συνταξιοδοτημένο πληθυσμό. Σε σύγκριση με τον πληθυσμό σε ηλικία εργασίας, η υγεία των συνταξιοδοτημένων πολιτών είναι γενικά πιο εύθραυστη. Επίσης, ελέγχουν σε μικρότερο βαθμό και έχουν λιγότερη ευελιξία όσον αφορά την προσαρμογή τους στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, καθώς δεν μπορούν εύκολα να αλλάξουν τα καταναλωτικά τους μοτίβα ή να αναλάβουν πρόσθετη εργασία για να συμπληρώσουν το εισόδημά τους. Η τιμαριθμική αναπροσαρμογή των συντάξεων —που αποτελεί σημαντική πηγή προσαρμογής του εισοδήματος— πραγματοποιείται συνήθως με κάποια καθυστέρηση (συνήθως μία φορά τον χρόνο) και, στις περισσότερες περιπτώσεις, κινείται σε επίπεδο χαμηλότερο από την αύξηση των μισθών. Επιπλέον, ο βαθμός στον οποίο η διόρθωση λόγω πληθωρισμού επηρεάζει τις συντάξεις μπορεί να εξαρτάται και από τον γενικό σχεδιασμό του συνταξιοδοτικού συστήματος. Οι άγαμοι ηλικιωμένοι και οι ηλικιωμένοι που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας πλήττονται επίσης ιδιαίτερα από την εκτίναξη των τιμών της ενέργειας και αντιμετωπίζουν συγκριτικά υψηλότερο κίνδυνο ενεργειακής φτώχειας.

Στο πλαίσιο αυτό, η θεματική συζήτηση στην ΕΚΠ επικεντρώθηκε στα μέτρα που τα κράτη μέλη έχουν λάβει για την προστασία του βιοτικού επιπέδου του συνταξιοδοτημένου πληθυσμού. Κατά την ανταλλαγή πληροφοριών επιβεβαιώθηκαν τα εξής:

- Οι κυβερνήσεις σε ολόκληρη την ΕΕ έχουν αρχίσει να παρεμβαίνουν με μέτρα πολιτικής για την άμβλυνση των επιπτώσεων της αύξησης των τιμών των βασικών προϊόντων και της ενέργειας ήδη από το 2021, αλλά λόγω της κατάστασης που διαμορφώθηκε μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία χρειάστηκε να λάβουν σθεναρότερα μέτρα.
- Λόγω της ανάγκης για έγκαιρη αντίδραση, οι περισσότερες χώρες επέλεξαν αρχικά μέτρα στήριξης του γενικού πληθυσμού, αλλά τέθηκαν σε εφαρμογή και ορισμένα μέτρα ανάλογα με τα μέσα διαβίωσης ή που στοχεύουν σε συγκεκριμένες ευάλωτες ομάδες. Το τελευταίο θεωρείται θετική εξέλιξη, καθώς η μη στοχευμένη στήριξη εγείρει σημαντικές δημοσιονομικές ανησυχίες· ενέχει τον κίνδυνο η βοήθεια που παρέχεται σε όσους την χρειάζονται περισσότερο να μην επαρκεί· επίσης, ενδέχεται να πυροδοτήσει περαιτέρω πληθωριστικές πιέσεις.

- Τα μη στοχευμένα μέτρα που αναφέρθηκαν από τα κράτη μέλη είναι ως επί το πλείστον προσωρινού χαρακτήρα, αλλά ορισμένα κράτη μέλη έχουν λάβει μέτρα για την αύξηση των εισοδημάτων μέσω της αύξησης του επιπέδου των παροχών (συμπεριλαμβανομένης της μη ανταποδοτικής σύνταξης, π.χ. Ισπανία) ή της επέκτασης της επιλεξιμότητάς τους. Μεγάλος αριθμός χωρών έχει θεσπίσει την καταβολή χρηματικών ποσών είτε με στόχο τη γενικότερη αύξηση των εισοδημάτων, είτε την άμεση κάλυψη των λογαριασμών ενέργειας. Πολλές χώρες έχουν θεσπίσει επιδοτήσεις, ανάλογα με τα επίπεδα της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου ή θέρμανσης γενικά για τη χειμερινή περίοδο. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει ανώτατα όρια τιμών ή μειωμένο ΦΠΑ για την ενέργεια.
- Όσον αφορά ειδικότερα τον συνταξιοδοτημένο πληθυσμό, η προσαρμογή των υφιστάμενων μηχανισμών τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των συντάξεων αποτελεί σημαντικό μέρος του τρόπου με τον οποίο τα κράτη μέλη ανταποκρίθηκαν σε επίπεδο πολιτικών. Τέτοιοι μηχανισμοί υπάρχουν σε ολόκληρη την ΕΕ, ώστε η αύξηση των συντάξεων να ευθυγραμμίζεται με την αύξηση των τιμών, των μισθών ή του συνδυασμού των δύο. Στη μεγάλη πλειονότητα των περιπτώσεων, οι συντάξεις υπόκεινται σε τιμαριθμική αναπροσαρμογή μία φορά τον χρόνο. Σε ορισμένες χώρες, ενεργοποιείται έκτακτη επικαιροποίηση ή ένας ευνοϊκότερος μηχανισμός τιμαριθμικής αναπροσαρμογής, σε περίπτωση που ο πληθωρισμός ή η αύξηση των μισθών υπερβαίνει ένα ορισμένο όριο (π.χ. Τσεχία, Λουξεμβούργο), ή προστίθεται συμπλήρωμα, εάν η αύξηση του ΑΕΠ υπερβεί ένα ορισμένο επίπεδο (Ουγγαρία). Σε ορισμένα κράτη μέλη, η σοβαρότητα και η ταχεία εξέλιξη της τρέχουσας κρίσης του κόστους ζωής είχαν ως αποτέλεσμα ενίσχυση ή προώθηση των μέτρων τιμαριθμικής αναπροσαρμογής, ενίοτε με αναδρομική ισχύ (π.χ. Φινλανδία, Ουγγαρία, Ιταλία, Λιθουανία, Λετονία, Μάλτα, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία). Κατά την τρέχουσα περίοδο της εξωφρενικής αύξησης του πληθωρισμού, η οποία χαρακτηρίζεται και από μείωση της πραγματικής δύναμης των μισθών, η τιμαριθμική αναπροσαρμογή των τιμών μπορεί να είναι ευνοϊκότερη για τους συνταξιούχους, συγκριτικά με την τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών, ωστόσο συνεπάγεται σημαντικό οικονομικό κόστος, οπότε ο βαθμός στον οποίο μπορεί να υποστηριχτεί θα εξαρτηθεί από τα υφιστάμενα δημοσιονομικά περιθώρια και τις εθνικές προτιμήσεις.

- ο Ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν πρόσθετα μέτρα ή επικέντρωσαν ορισμένα από τα γενικά μέτρα τους σε συνταξιούχους χαμηλού εισοδήματος. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν την καταβολή χρηματικών ποσών ανάλογα με τα μέσα διαβίωσης ή εισοδηματικά κριτήρια (στην Κροατία, την Πολωνία, τη Δανία)· συμπληρωματικά ποσά για τις κατώτατες συντάξεις (Κύπρος)· την επαναφορά ή τη θέσπιση 13ης μηνιαίας σύνταξης (στην Πολωνία και την Ουγγαρία) και 14ης σύνταξης ανάλογα με τα μέσα διαβίωσης (Πολωνία)· τη θέσπιση ή την αύξηση των υφιστάμενων επιδομάτων στέγασης και/ή του συμπληρώματος θέρμανσης (στην Τσεχία, τη Φινλανδία, τη Σουηδία, την Ιρλανδία και τη Σλοβενία).

Τέλος, κατά τη συζήτηση επιβεβαιώθηκε ότι, δεδομένων της σοβαρότητας και της αναμενόμενης συνέχισης της κρίσης του κόστους ζωής, υπάρχει περιθώριο για περαιτέρω ανταλλαγές στοιχείων σχετικά με το φάσμα των μέτρων στήριξης που σχεδιάζουν ή εφαρμόζουν τα κράτη μέλη στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων αμοιβαίας μάθησης της ΕΚΠ.

3.8. Μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης

Η καλή υγεία βελτιώνει την ευημερία των ανθρώπων και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για βιώσιμη μακροπρόθεσμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η πανδημία COVID-19 ανέδειξε τους υφιστάμενους περιορισμούς των ευρωπαϊκών συστημάτων υγείας και επέτεινε την ανάγκη να βελτιωθεί η λειτουργία και η ετοιμότητά τους για ενδεχόμενες μελλοντικές καταστάσεις κρίσης. Ανταποκρινόμενα στο παραπάνω, ορισμένα κράτη μέλη ξεκίνησαν μεταρρυθμίσεις προκειμένου να διαμορφωθούν ανθεκτικότερα συστήματα υγείας το 2021 και το 2022, ενόσω η πανδημία βρισκόταν ακόμα σε εξέλιξη.

Οι εν εξελίξει μεταρρυθμιστικές προσπάθειες των κρατών μελών περιλαμβάνουν μέτρα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που σχετίζονται με την πανδημία (όπως αναβάθμιση των υγειονομικών εγκαταστάσεων και βελτίωση των ικανοτήτων δημόσιας υγείας), αλλά και μέτρα για την αντιμετώπιση πιο διαρθρωτικών προκλήσεων που σχετίζονται με την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και τις ελλείψεις εργατικού δυναμικού. Το 2020 καταγράφηκε πολύ σημαντική αύξηση των δαπανών για την προληπτική υγειονομική περίθαλψη (26 %), αν και προέρχεται από μικρό μερίδιο του βασικού προϋπολογισμού (κάτω από το 3 % των συνολικών δαπανών για την υγειονομική περίθαλψη το 2019), η οποία σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης που επέφερε η COVID-19.

Σημαντική στήριξη για τις εθνικές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες παρέχεται από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΜΑΑ). Προς τον σκοπό αυτό, τα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ) του συνόλου των 27 κρατών μελών περιλαμβάνουν ειδικές επενδύσεις για μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, συνολικού κονδυλίου άνω των 43 δισεκατομμυρίων ευρώ.

α. Οριζόντια πορίσματα από τις ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις για την υγειονομική περίθαλψη

Το 2022 εκδόθηκαν ειδικές ανά χώρα συστάσεις για την υγειονομική περίθαλψη προς οκτώ κράτη μέλη. Οι συστάσεις καλύπτουν πολλές διαστάσεις και ευρύ φάσμα θεμάτων: τέσσερις ειδικές ανά χώρα συστάσεις (CSR) για την αντιμετώπιση των μεταρρυθμιστικών προκλήσεων στην πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη (Ελλάδα, Πολωνία, Ουγγαρία, Λιθουανία), καθώς και για την προληπτική υγειονομική περίθαλψη (Ουγγαρία, Λιθουανία) και τη χρήση της ηλ-υγείας (Πολωνία). Σε δύο από αυτές τονίζονται οι ανησυχίες σχετικά με την επάρκεια και την ισότητα (Ελλάδα, Λετονία), ενώ μία εστιάζει στις ελλείψεις εργατικού δυναμικού (Κάτω Χώρες), μία στην ολοκλήρωση των υπηρεσιών υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών (Εσθονία) και μία στη δημοσιονομική βιωσιμότητα (Σλοβενία). Δεδομένου ότι τρεις από τις συστάσεις περιέχουν αναφορές σε άλλους συναφείς τομείς πολιτικής (μακροχρόνια φροντίδα για την Εσθονία και τη Σλοβενία και κοινωνική προστασία για τη Λετονία), επανεξετάστηκαν από την επιτροπή στο πλαίσιο των ειδικών συνεδριάσεων για τη μακροχρόνια φροντίδα και για την κοινωνική προστασία και την κοινωνική ένταξη.

Οι ειδικές ανά χώρα συστάσεις για την υγειονομική περίθαλψη κατέδειξαν ότι:

- Τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν τον πολυδιάστατο χαρακτήρα των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα συστήματα υγειονομικής περίθαλψής τους, καθώς και την ανάγκη για μια ολιστική προσέγγιση. Αναγνωρίστηκε η σημασία των ισχυρών δικτύων ασφαλείας για την παροχή πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη στους πλέον ευάλωτους, η στρατηγική ανάγκη για αποτελεσματικό συντονισμό μεταξύ των κοινωνικών συστημάτων και των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης, καθώς και μεταξύ του εθνικού, του περιφερειακού και του τοπικού επιπέδου.

- Οι χώρες που εξετάστηκαν εστιάζουν μεγάλο μέρος των προσπαθειών τους στην πρόληψη και την προαγωγή της υγείας (Ουγγαρία, Λιθουανία, Πολωνία), καθώς και στη βελτίωση της διακυβέρνησης του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης και της παροχής πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης (Ουγγαρία, Ελλάδα, Λιθουανία). Η ανάπτυξη της τηλεϊατρικής και άλλων ψηφιακών λύσεων βρίσκεται επίσης σε εξέλιξη (Λιθουανία, Πολωνία). Οι προσπάθειες αυτές θα μπορούσαν όχι μόνο να βελτιώσουν την προσβασιμότητα της περίθαλψης και να προωθήσουν καλύτερα αποτελέσματα στον τομέα της υγείας για τον πληθυσμό, αλλά και να μετριάσουν την ανάγκη για εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό και δαπανηρή νοσοκομειακή περίθαλψη. Στην περίπτωση της τηλεϊατρικής, απαιτείται συνεχής προσοχή στο ψηφιακό χάσμα που σχετίζεται με τις περιορισμένες ψηφιακές δεξιότητες και τα ζητήματα πρόσβασης στις ΤΠ, ιδίως μεταξύ των ηλικιωμένων χρηστών ή των χρηστών που προέρχονται από ευάλωτα περιβάλλοντα. Η μικτή ψηφιακή και υλική παροχή υπηρεσιών υγείας ενδέχεται να χρειαστεί να διατηρηθεί για την προώθηση της πρόσβασης σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη για όλους.
- Η γήρανση του πληθυσμού και η αυξανόμενη ζήτηση για ποιοτικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης ασκούν πρόσθετη πίεση στις ήδη υφιστάμενες ελλείψεις και περιφερειακές ανισότητες όσον αφορά τη διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού στον τομέα της υγείας. Τα περισσότερα από τα κράτη μέλη που εξετάστηκαν (Ουγγαρία, Ελλάδα, Λιθουανία) λαμβάνουν μέτρα για να βελτιώσουν την ελκυστικότητα του ιατρικού επαγγέλματος με βελτίωση των συνθηκών εργασίας, αύξηση των αποδοχών ή παροχή μη οικονομικών κινήτρων, όπως ευκαιρίες κατάρτισης για την προσέλκυση πρόσθετου ιατρικού προσωπικού και καλύτερη διατήρηση του υπάρχοντος προσωπικού. Οι Κάτω Χώρες αναγνωρίζουν ότι η περαιτέρω σημαντική αύξηση του αριθμού των ιατρών ενδέχεται να μην είναι δημοσιονομικά βιώσιμη μακροπρόθεσμα και εστιάζουν την προσοχή τους στην αύξηση της παραγωγικότητας του εργατικού δυναμικού, μεταξύ άλλων με την επιδίωξη οργανωτικής αποτελεσματικότητας και αξιοποιώντας την τεχνολογία. Αναγνωρίστηκε περαιτέρω ο καίριος ρόλος που έχει ο αναπροσανατολισμός της παροχής υπηρεσιών από τα νοσοκομεία στην πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη, καθώς και οι αποτελεσματικότερες στρατηγικές προαγωγής της υγείας και πρόληψης των ασθενειών, για την αντιμετώπιση του ζητήματος του εργατικού δυναμικού με βιώσιμο τρόπο.

- ο Μεγάλο μέρος των αναφερόμενων μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων που μπορούν να αντιμετωπίσουν τις εκκρεμείς προκλήσεις βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο υλοποίησης. Ο αντίκτυπος των εν λόγω μεταρρυθμίσεων αναμένεται να υλοποιηθεί κατά τις προσεχείς περιόδους και, ως εκ τούτου, θα απαιτηθεί συνεχής παρακολούθηση και αξιολόγηση, μεταξύ άλλων, ούτως ώστε να επέλθουν περαιτέρω προσαρμογές, ανάλογα με τις ανάγκες.

β. Αποτελέσματα της θεματικής συζήτησης στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης

Στο πλαίσιο των εργασιών της σχετικά με το Εξάμηνο, η ΕΚΠ συμμετείχε επίσης σε οριζόντια συζήτηση, η οποία επικεντρώθηκε στα *κύρια χαρακτηριστικά των πρόσφατων και των εν εξελίξει μεταρρυθμίσεων όσον αφορά την πρόσβαση στην ψυχιατρική περίθαλψη, ιδίως όσον αφορά την πρόληψη και την παροχή κοινοτικών υπηρεσιών ψυχικής υγείας, τη διαθεσιμότητα εκπαιδευμένου προσωπικού και τη χρηματοδότηση*. Οι συζητήσεις πλαισιώθηκαν από οριζόντιους διαμορφωτικούς παράγοντες από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ευρωπαϊκό παρατηρητήριο υγείας, καθώς και από παρουσίαση περιπτωσιολογικής μελέτης από την Πορτογαλία.

Οι συζητήσεις κατέδειξαν σαφώς ότι:

- ο Τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν ότι τα προβλήματα ψυχικής υγείας έχουν σημαντικό κοινωνικό αντίκτυπο. Η κακή ψυχική υγεία επηρεάζει αρνητικά τη συνολική ευημερία και την ποιότητα ζωής των ατόμων. Μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα σωματικής υγείας και να έχει αρνητικό αντίκτυπο στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, στις εκπαιδευτικές και στις επαγγελματικές επιδόσεις. Επιπλέον, οι ψυχικές ασθένειες μπορεί να έχουν σημαντικό οικονομικό κόστος, με αποτέλεσμα την απώλεια παραγωγικότητας, την αυξημένη εξάρτηση από προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας, καθώς και δαπανηρές παρεμβάσεις στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης.
- ο Οι ψυχικές ασθένειες θεωρείται ότι μπορούν να προληφθούν σε μεγάλο βαθμό. Πολλοί από τους παράγοντες κινδύνου που οδηγούν σε ψυχικές ασθένειες — όπως η φτώχεια, το χρέος, η ανεργία, ο ανθυγιεινός τρόπος ζωής ή η πρόσβαση στη στέγαση — δεν εμπίπτουν στο πεδίο κάλυψης του συστήματος υγείας, γεγονός που υποδηλώνει ανάγκη για μια ολοκληρωμένη, διατομεακή προσέγγιση για τα ζητήματα ψυχικής υγείας.

- ο Η πανδημία COVID-19 οδήγησε σε άνευ προηγουμένου επιδείνωση της ψυχικής υγείας του πληθυσμού. Η κοινωνική αποστασιοποίηση και άλλοι περιορισμοί, που θεσπίστηκαν από τα κράτη μέλη για την πρόληψη της εξάπλωσης του ιού, οδήγησαν σε μειωμένες ευκαιρίες κοινωνικής αλληλεπίδρασης, γεγονός που αύξησε το αίσθημα μοναξιάς και απομόνωσης πολλών ανθρώπων²¹. Ο γενικά απρόβλεπτος χαρακτήρας της πανδημίας και η αυξημένη οικονομική αστάθεια και η οικονομική ανασφάλεια που προκάλεσε οδήγησαν σε αύξηση του αριθμού των ατόμων που ανέφεραν ψυχολογική δυσφορία και συμπτώματα κατάθλιψης και άγχους²². Ταυτόχρονα, η πανδημία διατάραξε την προσβασιμότητα στη στήριξη της ψυχικής υγείας και επιδείνωσε τις υφιστάμενες ελλείψεις εργατικού δυναμικού, προκαλώντας μεγάλους χρόνους αναμονής, καθυστερήσεις και επιδείνωση της ανεκπλήρωτης ανάγκης για υγειονομική περίθαλψη σε ολόκληρη την Ευρώπη. Εν μέρει, η ταχεία χρήση εργαλείων τηλεϊατρικής ως άμεση στρατηγική μετριασμού για την αντιμετώπιση της πανδημίας συνέβαλε στην ελάφρυνση μέρους της επιβάρυνσης, μεταξύ άλλων όσον αφορά την πρόσβαση στην ψυχική υγειονομική περίθαλψη.
- ο Τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν λάβει μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης στην περίθαλψη και τη στήριξη ήδη πριν από την έναρξη της πανδημίας COVID-19, μολονότι πολλά μέτρα που εφαρμόζονται ή σχεδιάζονται επί του παρόντος λαμβάνονται στο πλαίσιο των εθνικών σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Αρκετά κράτη μέλη έχουν δρομολογήσει μακροπρόθεσμες διατομεακές μεταρρυθμίσεις και λαμβάνουν μέτρα για την ενσωμάτωση των υπηρεσιών ψυχικής υγείας στην πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη, σε μια προσπάθεια βελτίωσης της προσβασιμότητας και της αποτελεσματικότητας. Καταβάλλονται επίσης συνεχείς προσπάθειες για τη μετατόπιση της ψυχιατρικής περίθαλψης από ιδρυματικούς φορείς στην περίθαλψη σε επίπεδο τοπικής κοινότητας, μεταξύ άλλων μέσω της ανάπτυξης κοινοτικών ομάδων ψυχικής υγείας και υπηρεσιών επέμβασης σε καταστάσεις κρίσης.

²¹ Eurofound, Nivakoski, S., Ahrendt, D., Mascherini, M., et al., *Living, working and COVID-19 (Update April 2021) : mental health and trust decline across EU as pandemic enters another year*, Υπηρεσία Εκδόσεων, 2021.

²² Eurofound (2022), Πέμπτος γύρος της ηλεκτρονικής έρευνας για τη ζωή, την εργασία και την COVID-19: συνθήκες διαβίωσης σε μια νέα εποχή αβεβαιότητας, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο.

- Κατά τη διάρκεια της πανδημίας ελήφθησαν ορισμένα πρόσθετα μέτρα. Πολλά κράτη μέλη επικεντρώθηκαν στην αυτοφροντίδα και στη βελτίωση των γνώσεων για την ψυχική υγεία με την ανάπτυξη νέων πυλών πληροφόρησης και/ή τη δημιουργία τηλεφωνικών γραμμών υποστήριξης για την παροχή συμβουλών σχετικά με μέτρα αντιμετώπισης ή πρόληψης των αυτοκτονιών. Έγιναν επιπρόσθετες προσπάθειες για την επέκταση της κάλυψης με την αλλαγή των κανόνων επιστροφής εξόδων και την αύξηση του δικαιώματος σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Η κατάρτιση πρόσθετου ιατρικού προσωπικού αναβαθμίστηκε και ορισμένες χώρες προσέφεραν κατάρτιση για βασικές ψυχολογικές δεξιότητες στους εργαζομένους στον τομέα της υγείας. Εκτός του ιατρικού συστήματος, οι δράσεις που αναλήφθηκαν σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο για την προστασία των θέσεων εργασίας και των εισοδημάτων και για τη στήριξη της μετάβασης στην εργασία από το σπίτι συνέβαλαν στη στήριξη τόσο των εισοδημάτων όσο και της ψυχικής υγείας του ενεργού πληθυσμού.
- Τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν την ανάγκη να καταβληθούν στο μέλλον περαιτέρω προσπάθειες για την αντιμετώπιση των ζητημάτων ψυχικής υγείας, καθώς και την ανάγκη για καλύτερα δεδομένα και ενισχυμένη παρακολούθηση του αντικτύπου των μέτρων πολιτικής που λαμβάνονται. Η σημασία της πρόληψης και της έγκαιρης παρέμβασης για την αντιμετώπιση ζητημάτων ψυχικής υγείας αναγνωρίζεται ευρέως, ορισμένα δε κράτη μέλη πραγματοποιούν εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού και εφαρμόζουν προγράμματα παρέμβασης για τον έγκαιρο εντοπισμό και την έγκαιρη αντιμετώπιση των ψυχικών παθήσεων. Στο πλαίσιο της προσπάθειας να βελτιωθούν οι συναισθηματικές και κοινωνικές ικανότητες των παιδιών και να καλλιεργηθεί μια συνολική αίσθηση ψυχολογικής ευεξίας σε νεαρή ηλικία, ορισμένα κράτη μέλη θεσπίζουν μέτρα για την προαγωγή της ψυχικής υγείας στα σχολεία. Αναγνωρίζεται επίσης η σημασία της συμμετοχής διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών, όπως είναι οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, αλλά και οι ασθενείς και οι οικογένειές τους, στην ανάπτυξη πολιτικών και υπηρεσιών στον τομέα της ψυχικής υγείας. Η συμμετοχή αυτή μπορεί να συμβάλει στο να διασφαλιστεί ότι οι εν λόγω πολιτικές και υπηρεσίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας.

- ο Οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού έχουν προσδιοριστεί ως ένα από τα βασικά εμπόδια στην παροχή υψηλής ποιότητας και αποτελεσματικής ψυχικής φροντίδας και υποστήριξης σε όσους την χρειάζονται. Η αντιμετώπιση αυτών των ελλείψεων θα απαιτήσει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, συμπεριλαμβανομένων των προσπαθειών για την αύξηση της ελκυστικότητας του επαγγέλματος, των ευκαιριών περαιτέρω κατάρτισης και των προσπαθειών για την αύξηση του συνδυασμού δεξιοτήτων, μεταξύ άλλων μέσω της βασικής ψυχολογικής κατάρτισης των εργαζομένων στον κοινωνικό τομέα και στον τομέα της υγείας. Η ανάπτυξη της τηλεϋγείας και άλλων καινοτόμων μοντέλων περίθαλψης μπορεί επίσης να συμβάλει στην αντιμετώπιση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού.

3.9. Μεταρρυθμίσεις στον τομέα της μακροχρόνιας περίθαλψης

Όπως τονίζεται στην έκθεση του 2021 της ΕΚΠ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη μακροχρόνια περίθαλψη²³, καθώς και στην ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα, η γήρανση του ευρωπαϊκού πληθυσμού αναμένεται να οδηγήσει σε έντονη αύξηση της ζήτησης για οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες υγείας και μακροχρόνιας περίθαλψης, σε μια περίοδο κατά την οποία θα είναι διαθέσιμα λιγότερα άτομα σε ηλικία εργασίας για την παροχή ή τη χρηματοδότηση των εν λόγω υπηρεσιών.

Η πανδημία COVID-19 κατέδειξε τις υφιστάμενες συστημικές αδυναμίες στα εθνικά συστήματα περίθαλψης. Τα υψηλά ποσοστά θνησιμότητας σε εγκαταστάσεις μακροχρόνιας φροντίδας, οι δυσκολίες στη διασφάλιση της συνέχειας της περίθαλψης και ο συνολικός αρνητικός αντίκτυπος στην ευημερία των ηλικιωμένων και των φροντιστών κατέδειξαν την ανάγκη να αντιμετωπιστούν οι διαρθρωτικές προκλήσεις και να βελτιωθεί η ανθεκτικότητα των συστημάτων μακροχρόνιας φροντίδας. Αυτό απαιτεί προσεκτική εξισορρόπηση των παραμέτρων επάρκειας και βιωσιμότητας, δεδομένου ότι η μακροχρόνια περίθαλψη προβλέπεται να αποτελέσει ένα από τα ταχύτερα αυξανόμενα στοιχεία κοινωνικών δαπανών.

²³ Έκθεση του 2021 για τη μακροχρόνια φροντίδα.

Η σύσταση του Συμβουλίου του 2022 σχετικά με την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και υψηλής ποιότητας μακροχρόνια περίθαλψη²⁴ καθορίζει το πλαίσιο για μελλοντικές μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις, ενώ η χρηματοδότηση της ΕΕ, ιδίως το ΕΚΤ+ και ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΜΑΑ), παρέχει ευκαιρίες χρηματοδότησης. Τα κράτη μέλη αξιοποιούν εκτενώς αυτές τις ευκαιρίες, και τα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ) δεκαοκτώ χωρών²⁵, συμπεριλαμβανομένων μεταρρυθμιστικών μέτρων για τη μακροχρόνια περίθαλψη, ανέρχονται σε συνολικό ποσό 7,3 δισεκατομμυρίων ευρώ. Η πρόοδος στην εφαρμογή της παρούσας σύστασης θα παρακολουθείται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και της κοινωνικής ανοικτής μεθόδου συντονισμού.

α. Οριζόντια πορίσματα από τις ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις για την μακροχρόνια υγειονομική περίθαλψη

Εργαζόμενη στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, τον Μάρτιο του 2022, η ΕΚΠ εξέτασε τις επιδόσεις τεσσάρων χωρών (Αυστρία, Βέλγιο, Εσθονία και Σλοβενία) με ειδικές ανά χώρα συστάσεις στον τομέα της μακροχρόνιας περίθαλψης. Παρότι τα ζητήματα δημοσιονομικής βιωσιμότητας κατέχουν εξέχουσα θέση και στις τέσσερις CSR, το πεδίο εφαρμογής της πολιτικής βάσει των εκδοθεισών συστάσεων περιλαμβάνει επίσης τις διαστάσεις της επάρκειας, της διαθεσιμότητας των διαφόρων πλαισίων περίθαλψης, της οικονομικής προσιτότητας, της ποιότητας, καθώς και της ολοκλήρωσης της υγειονομικής περίθαλψης και της μακροχρόνιας περίθαλψης. Μια πέμπτη CSR, η οποία εκδόθηκε για την Πολωνία, επικεντρώνεται στην παροχή μακροχρόνιας φροντίδας στο πλαίσιο της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας και επανεξετάστηκε από κοινού με την Επιτροπή Απασχόλησης.

²⁴ Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και υψηλής ποιότητας μακροχρόνια φροντίδα

²⁵ Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Κύπρος, Τσεχία, Εσθονία, Ισπανία, Γαλλία, Κροατία, Ιταλία, Λιθουανία, Λετονία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σουηδία, Σλοβακία, Σλοβενία.

Οι ειδικές ανά χώρα επισκοπήσεις κατέδειξαν ότι:

- Όλα τα κράτη μέλη που εξετάστηκαν λαμβάνουν μέτρα για τη βελτίωση της παροχής επαρκούς και οικονομικά βιώσιμης, ποιοτικής μακροχρόνιας φροντίδας, στο πλαίσιο γήρανσης του πληθυσμού. Δεδομένου ότι πολλά από τα αναφερόμενα μέτρα δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί ή έχουν ισχύσει για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, η αποτελεσματικότητα και ο δημοσιονομικός τους αντίκτυπος θα πρέπει να εξακολουθήσουν να αξιολογούνται. Επιπλέον, πολλά από τα αναφερόμενα μέτρα αποσκοπούν στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων προκλήσεων των συστημάτων μακροχρόνιας περίθαλψης και όχι στην επιδίωξη συστημικών αλλαγών.
- Οι προσπάθειες για τη βελτίωση της βιωσιμότητας των συστημάτων περίθαλψης περιλαμβάνουν νομοθετικές αλλαγές που αποσκοπούν στη ρύθμιση και την αντιμετώπιση των περιφερειακών διαφορών όσον αφορά την πρόσβαση (στην Αυστρία, την Εσθονία) ή στη μεταρρύθμιση του συστήματος ασφάλισης υγείας και μακροχρόνιας περίθαλψης (στη Σλοβενία). Το Βέλγιο θέσπισε κανονιστικά πλαίσια που περιλαμβάνουν πρότυπο αύξησης των δαπανών ή αποσκοπούν στην αντιμετώπιση της αναντιστοιχίας μεταξύ της προσφοράς κατ' οίκον φροντίδας και των σχετικών αναγκών.
- Αναφέρονται μεγαλύτερη έμφαση στη διασφάλιση καλύτερης ποιότητας και εναλλακτικών μορφών στέγασης για τους ηλικιωμένους, μεταξύ άλλων μέσω προτεινόμενων επενδύσεων για την ενίσχυση της μετάβασης από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα σε επίπεδο τοπικής κοινότητας (Αυστρία, Βέλγιο, Σλοβενία)· κατάρτιση εθνικών ποιοτικών προτύπων (Σλοβενία), ή θέσπιση ελάχιστων προτύπων για την κατ' οίκον περίθαλψη, καθώς και εκπόνηση κατευθυντήριων γραμμών και ορισμού για τους αντίστοιχους ρόλους των κεντρικών κυβερνήσεων και των τοπικών αυτοδιοικήσεων (Εσθονία). *Οι νοσηλευτές στο επίπεδο τοπικής κοινότητας*, οι οποίοι έχουν οριστεί ως κεντρικά πρόσωπα επαφής και είναι επιφορτισμένοι με τη διευκόλυνση των επαφών μεταξύ ατόμων και παρόχων περίθαλψης, κατέχουν εξέχουσα θέση στις προσπάθειες της Αυστρίας.

- ο Τονίστηκαν οι προκλήσεις όσον αφορά το εργατικό δυναμικό (Αυστρία, Βέλγιο), οι οποίες αντιμετωπίζονται με μέτρα στήριξης για τα άτομα που παρακολουθούν αρχική κατάρτιση στη νοσηλεία και τη φροντίδα, με τη βελτίωση της ελκυστικότητας της εργασίας στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας (Αυστρία), με μέτρα αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευσης (Εσθονία), καθώς και με την παροχή διαφόρων μορφών στήριξης στους άτυπους φροντιστές. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται εξάλλου στις δυνατότητες της ψηφιοποίησης και σε άλλες καινοτόμες λύσεις.

β. Αποτελέσματα της θεματικής συζήτησης στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας

Η θεματική συζήτηση σε αυτόν τον τομέα πολιτικής πλαισιώθηκε από την παρουσίαση της μελέτης *«Μακροχρόνια φροντίδα — Μοντέλα κοινωνικής προστασίας στην ΕΕ»*. Η μελέτη διερευνά την επικράτηση των επίσημων υπηρεσιών, σε σύγκριση με την εξάρτηση από την άτυπη περίθαλψη, καθώς και τους διάφορους τρόπους κρατικής παρέμβασης (χρηματικές παροχές και υπηρεσίες). Διαπίστωσε ότι τα μοντέλα που παρέχουν καλύτερη κάλυψη για τις ανάγκες μακροχρόνιας φροντίδας είναι αυτά που βασίζονται σε ισχυρή δημόσια παροχή, με βασικό ρόλο την παροχή σε είδος. Στο αντίθετο άκρο του φάσματος, η περιορισμένη κρατική παρέμβαση συνδέεται με χαμηλά ποσοστά κάλυψης και αυξημένο κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού για τους ηλικιωμένους με ανάγκες μακροχρόνιας φροντίδας.

Στο πλαίσιο αυτό, η θεματική συζήτηση στην ΕΚΠ εστίασε στη διασφάλιση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη την υποκείμενη ανάγκη για βιωσιμότητα και την ισορροπία μεταξύ των διατάξεων των επίσημων υπηρεσιών φροντίδας και της άτυπης φροντίδας:

- ο Παρά την ανομοιογένεια των εθνικών συστημάτων μακροχρόνιας φροντίδας στην Ευρώπη, με σημαντικές διαφορές στην οργάνωση, την παροχή και τη χρηματοδότηση της μακροχρόνιας φροντίδας στα κράτη μέλη, εξακολουθούν να υπάρχουν κοινές προκλήσεις όσον αφορά την πρόσβαση, την οικονομική προσιτότητα, την ποιότητα και το εργατικό δυναμικό.

- Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτεί μια σειρά από διαφορετικές μεταρρυθμίσεις. Δεδομένων των ισχυρών δεσμών της μακροχρόνιας φροντίδας με την κοινωνική προστασία, την υγειονομική περίθαλψη και την απασχόληση, απαιτούνται συνολικές και εγκάρσιες δράσεις. Οι προληπτικές προσεγγίσεις και η έγκαιρη παρέμβαση, η ολοκλήρωση μεταξύ μακροχρόνιας φροντίδας και πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης και η καλύτερη στόχευση των υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας μέσω ανθρωποκεντρικών προσεγγίσεων επισημάνθηκαν ως απαραίτητα συστατικά του μείγματος πολιτικής.
- Η κάλυψη της αυξανόμενης ζήτησης για μακροχρόνια φροντίδα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη διαθεσιμότητα επαρκούς αριθμού εκπαιδευμένων φροντιστών. Οι αλλαγές στη δομή της οικογένειας, καθώς και η αυξημένη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, είναι πιθανό να οδηγήσουν σε μείωση της διαθεσιμότητας άτυπης φροντίδας. Παρά τις σημαντικές δυνατότητες δημιουργίας θέσεων εργασίας, η μακροχρόνια φροντίδα χαρακτηρίζεται επί του παρόντος από κακές συνθήκες εργασίας, χαμηλούς μισθούς και υψηλό κύκλο εργασιών. Στο πλαίσιο αυτό, η αύξηση της ελκυστικότητας του τομέα της φροντίδας, μεταξύ άλλων μέσω καλύτερων συνθηκών εργασίας και υψηλότερων αμοιβών, καθώς και κατάρτισης, προσδιορίστηκε ως βασικός τομέας δράσης. Για την αντιμετώπιση των αναγκών των άτυπων φροντιστών ενδέχεται να απαιτηθούν περαιτέρω μέτρα, όπως η παροχή μονάδων κατοχύρωσης του χρόνου παροχής φροντίδας, η υποστήριξη της ψυχικής υγείας και η άδεια για ανάπαυλα. Δεδομένου ότι η μεγάλη πλειονότητα των εργαζομένων, καθώς και των άτυπων φροντιστών, είναι γυναίκες, τα μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας του τομέα στηρίζουν επίσης την ισότητα των φύλων.
- Απαιτούνται επίσης δράσεις για να διασφαλιστεί ότι όσοι έχουν ανάγκη μπορούν να έχουν πρόσβαση σε περίθαλψη χωρίς αδικαιολόγητη οικονομική επιβάρυνση. Για τον σκοπό αυτό, αρκετές χώρες λαμβάνουν μέτρα για τη θέσπιση επίσημης μακροχρόνιας φροντίδας στο πλαίσιο του συστήματος κοινωνικής προστασίας τους. Χωρίς αυτή την προστασία, το συνολικό κόστος της μακροχρόνιας φροντίδας δεν είναι οικονομικά προσιτό για πολλούς Ευρωπαίους.

- Τα κράτη μέλη καταβάλλουν επίσης προσπάθειες για να αυξήσουν την οικονομική αποδοτικότητα των υπηρεσιών φροντίδας, μεταξύ άλλων μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών και εστιάζοντας σε μέτρα έγκαιρης παρέμβασης και πρόληψης. Η εξασφάλιση της σωστής ισορροπίας μεταξύ ενός μοντέλου κατ' οίκον φροντίδας και των στρατηγικών γήρανσης, συμπεριλαμβανομένης της κατ' οίκον φροντίδας και της φροντίδας σε επίπεδο τοπικής κοινότητας, αποτελεί σημαντικό στοιχείο των εθνικών μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων. Αυτό μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο στην ατομική ευημερία, αυξάνοντας παράλληλα την οικονομική αποδοτικότητα των δαπανών. Ταυτόχρονα, η γήρανση του ευρωπαϊκού πληθυσμού αναμένεται να οδηγήσει σε αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων με εύθραυστη υγεία, με αντίστοιχη ανάγκη φροντίδας σε ιδρύματα, και συνεπώς απαιτείται προσεκτική αξιολόγηση των μελλοντικών αναγκών, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα ιδρύματα θα εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους έναντι των ηλικιωμένων.
- Από τις συζητήσεις προέκυψε επίσης η ανάγκη βελτίωσης της ποιότητας και της διαθεσιμότητας των δεδομένων, ώστε να καταστεί δυνατός ο σχεδιασμός αποτελεσματικών πολιτικών και μέτρων για την αντιμετώπιση των αναγκών μακροχρόνιας φροντίδας του γηράσκοντος πληθυσμού. Για τον σκοπό αυτό, η ΕΚΠ, μέσω της ομάδας εργασίας για τους δείκτες, θα συνεχίσει να συνεργάζεται με την Επιτροπή για την ανάπτυξη κοινών δεικτών της ΕΕ σχετικά με τη μακροχρόνια φροντίδα και ιδίως για τη θέσπιση πλαισίου δεικτών για την παρακολούθηση της εφαρμογής της σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή μακροχρόνια περίθαλψη υψηλής ποιότητας.

Παραρτήματα:

- 1. Αποτελέσματα των ειδικών ανά χώρα επισκοπήσεων της EMCO για το 2023**
- 2. Αποτελέσματα των ειδικών ανά χώρα επισκοπήσεων της ΕΚΠ για το 2023**
- 3. Αποτελέσματα των ειδικών ανά χώρα επισκοπήσεων EMCO-ΕΚΠ για το 2023**